

Belge 1

2 Şubat 1645

General Rechter'in Temryuk'a Karşı Seferi, Temryuk ve Hacı Efendi Yerleşimlerini Yıkması

23 Ocak Şafağı'nda, 17 Piyade Tugayı, 2000 Kazak, 6 atlı ve 7 taşınabilir topçu birliği Kazak köyü Nikrasovsk'ta toplandı, ancak karların erime mevsiminde olması ve yolların çamurlu olması yüzünden 2 Şubat'a kadar beklemek zorunda kaldılar.

O akşam, 3 gruptan oluşan bir birlik, Belaya Nehri boyunca 55 Verst yol kat ederek tam bir sessizlik içinde saldırıya geçti. Birlik, şafakta büyük ve zengin Temryuk ve Hacı Efendi mahallelerinin bulunduğu bir noktadan Belaya nehrini geçti. Kazaklar nehri hızla geçtiler ve mahalleleri kuşattılar. Bazı Temryuklular Kazak saflarına sızmaya çalıştılar ancak parçalandılar. Mahallelerden 36 kişi esir edilirken geri kalanlar ölümü seçtiler. Birlik, esirler dışında bir miktar silah, gıda, çiftlik hayvanları ve at ele geçirerek yerleşimleri yaktı.

F. A. Cherbin
Kuban Kazak Kuvvetleri Tarihi
Cilt 2 Sayfa 476

Belge 2

Mayıs 1728

Mikhail Nikrassov tarafından idare edilen Kazak ve Çerkeslerden oluşan 600 kişilik yaya bir birlik Çar birliklerine karşı öfkeyle harekete geçti.

Kuban Birlikleri ve Kuban Eyaleti Tarihi Arşiv Toplayıcısı S. 38

(1) Don Nehri



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Belge 3

1769 General Midiom'un Kabardey Seferi

General Midiom, Süvari Binbaşı Prens Raitev komutasında bir süvari görev birliğini Kabardey'e yolladı. Prens daha önce Haziran'ın altısında Kabardeylerle Ladkumka mercanlarında çetin bir savaşa girmişti. Kabardeyler vahşice savaştılar ancak Mezdok Kazakları birliği bizzat mevzilere ulaştıran komutan Savliov komutasında kahramanca çarpıştılar. Savaş geceye kadar sürdü ve düşman kendisine ihanetle beyaz bayrak açtı. Kabardeyler kayıtsız şartsız teslim oldular.

General Midiom, Çerkes birliğinin dağlarda ezilişinin hızla yayılan söylentisiyle oluşacak etkiden beklenti içinde Kuban'a doğru ilerleyişini sürdürürken, esirleri anlaşma kavramının kutsallığı ve anlamını öğretmek üzere Rus polis karakoluna yolladı.

V. A. Potto, Kafkas Savaşı

Cilt 1, Sayfa 60

Belge 4

27 Eylül 1779

Malka Nehri'nde Bir Ada'nın Ele Geçirilmesi

Bu olay teğmenken kahramanlık haç madalyası kazanan, Türk savaşı kahramanı Binbaşı Farbetsin komutasındaki birliklerin geldiği gün, 27 Eylül'de gerçekleşti.

Farbetsin Jacob'a, Malka nehri üzerinde bulunan adalarda yer alan Kabardey'lerin ana kampına ani bir saldırı gerçekleştirmeyi önerdi. Teklif kabul edildi ve 29 Eylül'de, Tomsk Piyade Birliği, Kabardey Taburu, İki Tabur asker, Mezdok Alayları, Mezdok Kazak Birliği, 1000 Don Kazağı, Kalmuklar, Süvariler ve 10 Vladimir Şövalye Taburundan oluşan büyük bir ordu Kabardeyleri dört bir yandan çevirdi. Farbetsin ve Jakob topçu desteği olmaksızın başarıya ulaşacaklarına inanıyorlardı. Kabardeylerin geri çekilecek yerleri olmamasına rağmen teslim



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



olma önerimize silahla cevap verdiler ve Farbetsin hucüm emrini verdi. Şiddetli savaş 4 saat sürerken Kabardeyler tarafından daha önce ele geçirilen bir top da yeniden alındı. Kamp ani bir atakla ele geçirildi ve adada bulunan her şey artık Rus askerlerinin süngüsü altındaydı.

V. A. Potto, Kafkas Savaşı

Cilt 1, Sayfa 98

Belge 5

7-9 Ekim 1790

Baron Rosien'in kuvvetleri Psekups ve Pitsaş nehirleri arasında yer alan ve Bjeduğlar tarafından terk edilen köyleri ateşe verdiler ve Marte Nehri kıyısında 8 köyü yok ettiler ve Psış nehrinde aynı kabileye ait 28 köyü yaktılar.

Boutkov. P

Yeni Kafkasya Tarih Materyalleri - Bölüm 1

S.P.B 1869, Sayfa: 228

Belge 6

Tümgeneral Drashkovich Yönetiminde 1800 Yılında Düzenlenen Sefer

Görevi başından sonuna yürüten Tümgeneral Drashkovich Çerkeslere karşı Temryuk toprakları boyunca başlattığı seferi ve Tshorni(1)'den geçirdiği topları, 16 Mayıs'ta Bursak'a bildirdi. Bursak 28 Mayıs'da Drashkovich'e Kuban ötesinde dağlılara karşı düzenlenecek olan sefer için 1500 Kazak hazırladıklarını ve Temmuz'un ikisinde Kuban nehrini Ikatirinowsk istasyonundan 2005 kişilik bir birlikle geçerek, dağlıların peşine düşeceklerini yazdı.

Üçüncü ordu iki birlikten oluşuyordu: Kazak birliği ve Karadeniz Birlikleri Yarbayı Yermeyev tarafından yönetilen Likhner özel süvari birliği. Askeri operasyonlar başladı ve 5 Temmuz'da Bursak, günün ilk saatlerinde Kazakların Küçük Çerkes gruplarına



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



saldırıldığını ve ikisinin yakalandığını haber verdi. Ancak sonradan Kazaklar, Aslan Jeri ve Dawlat köylerinden kaçan Çerkesleri kovalayarak savaşa daha ciddi bir şekilde katılmak zorunda kaldılar. Binlerce çiftlik hayvanı ele geçirdiler. Yermeyev'in ordusu 2542 baş çiftlik hayvanı ele geçirdi. Bizim kuvvetlerimiz de farklı bölgelerde Çerkesler'den sığır yağmaladılar. Yüce imparatorumuz Pavel, Kuban ötesinin işgaline ve zafere katılan düzenli ordu ve Kazaklar'ın ganimetten paylarını alacağını cömertlikle açıklamıştı. Ganimetten Karadeniz birliklerinin payına 660 baş koyun ve 2684 baş keçi düştü.

F. A. Cherbin / Kuban Kazak Kuvvetleri Tarihi
Cilt 2 Sayfa 156

(1) Siyah

Belge 7

Kazak Komutanı Bursak'ın Seferleri

Kazak liderlerin ilk hareketlerinden beri Bursak, Çerkeslerin üzerine inzibat seferleri için izin alabilmeyi umuyordu ve otoriteler bu gücün kullanılması iznini verdiğiğinde, Bursak Kuban ötesine yönelik bir saldırı serisine önderlik etti: 1800, 1802, 1807, 1809, 1810, 1811 yıllarında Bursak önderliğinde gerçekleşen saldırılarla Kazaklar, Bjeduğ, Natuhay, Sapsığ ve Abaza topraklarında çeşitli zamanlarda gözüksüler. Her defasında dağlılar kayıp verdiler, yerleşim bölgeleri yok edildi, tahıl ve samanları yakıldı, çiftlik hayvanları ganimet olarak yağmalandı. Bursak bu harekâtların sonucunda tümgenerallik rütbesine terfi ettirildi.

F. A. Cherbin E.K.K.B

Cilt 2, Sayfa 75



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Belge 8

1802 Kazak Komutan Bursak'ın Disipline Etme Harekâtları

Bursak, 336 Kazak Subayı, 2245 Piyade, 3858 Kazak süvarisinden oluşan inzibat birliğiyle 29 Mayıs'ta Olginsk sınır polis karakolundan Kuban nehrinin sağına geçerek 14. Özel süvari alayını da yanına alarak aynı gece birliğinin bir bölümüyle Prens Bojok yerleşimlerinin bulunduğu bataklık bölgesine ulaştı. Gündoğumuyla birlikte Kazaklar ve Çerkesler arasında şiddetli bir çatışma başladı. Çerkesler geri çekiliyor ailelerini ve mallarını Pşit nehrinin arkasına saklıyorlar ve Kazakların yerleşimlerine yaklaşmasına izin vermiyorlardı. Fakat Çerkeslerin arkasından dolaşarak ormana giren Kazakların bir bölümü, nehirle aralarına girdikten sonra saldırarak Çerkesleri bozguna uğrattılar. Çerkeslerin kaybı 200 ölü ve 300 yaralı oldu. Kazaklar dört yerleşim bölgesini kontrol altına alırken, Prens Bojok ve ailesinin de arasında bulunduğu 532 kişiyi esir aldılar. Birlik 1158 büyükbaş ve 1396 küçükbaş hayvanı ganimet olarak ele geçirdi. Vali Bursak'ı Albaylığa terfi ettirdi.

F. A. Cherbin / Kuban Kazak Kuvvetleri Tarihi
Cilt 2 Sayfa 158

Belge 9

30 Kasım 1804

Kazak Komutan Bursak'ın Şapsığlara Karşı Düzenlediği Disipline Etme Harekâtları

Kazak Komutan Bursak komutasında 8 süvari birliği, 5 Karadeniz piyade birliği, 12. Özel Süvari Alayı ve 6 toptan oluşan bir görev gücü, 30 Kasım'da başladıkları Kuban geçişini 1 Aralıkta tamamladılar. Bu, Şapsığlara yönelik bir cezalandırma görevi olduğu için 3 bölümden oluşan kuvvetler Shipsh Afipsu nehri boyunca dağlara doğru yöneldiler. 4 Aralık şafağında dört birime ayrılan Rus Kuvvetleri, Şapsığ mülkünü dört yönden ezmeye başladılar. Farklı yerlerde çok sayıda çatışma ve savaş yaşandı. Şapsığlar 150 kayıp vererek yenilgiye uğradıktan sonra 1000



kişilik bir kuvvet toplayarak Rus mevzilerine saldırmaya çalıştılar ancak top atışı karşısında dayanamadılar.

Mücadele öğleden sonra 5'e kadar sürdü ve Şapsığlar 250 ölü ve çok sayıda yaralı vererek tamamen yenildiler, evlerini terk ederek dağlara ve derin ormanlara sığındılar. Birlikler tüm yerleşimleri yok ederek, 1300 büyükbaş hayvan ve yaklaşık 6000 baş koyun yağmalayarak, Shipsh nehrinde kamp kurarak geceyi geçirdiler. Rus birliği ertesi günün tamamını aynı bölgede bekleyerek geçirirken, sadece küçük birlikler Şapsığ topraklarının ulaşılmamış bölgelerini araştırmak üzere yollandılar. Dağ nehirleri görevin sürdürülmesine izin vermediği için birlikler Karadeniz kıyılarına geri döndüler.

F.A. Cherbin E.K.K.B

Cilt 2 Sayfa 161-162

Belge 10

12 Aralık 1804

Kazak Komutan Bursak'ın Şapsığya Görevi

12 Aralıkta, nehirler aşırı soğuktan donduğu zaman Bursak tekrar Şapsığlara karşı ilerlemeye başladı. Özel görev kuvveti aynı günün gecesi Obun nehrini geçti ve ertesi geceye kadar bütün bir gün ormanda ve kamışların arasında saklandı. Ertesi gece yoğun kar yağdı ve şiddetli bir fırtına casusların bir kaç defa yollarını şaşırmasına neden oldu. 14 Aralık sabahı saat 8'de özel görev kuvveti Şapsığ evlerine yaklaştı.

Tedbirli olan Şapsığlar hızlıca ormana gittiler. Fakat Kazak süvarileri onları takip etti ve bir çatışma başladı. Çerkesler 500 den fazla adam kaybedip, 4 esir vererek yenilgiye uğratıldı. Rus özel kuvvetleri 50 baş sığırı ve 2000 baş koyunu yağmaladı, evleri, tahıl ve gıda depolarını yaktı. Kazaklar ayrılmak üzereyken, Şapsığlar 1000 civarında adam topladı ve çatışma yeniden başladı, fakat Çerkesler çatışma meydanında 100 kayıp



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



vererek yine yenildi. Bu görevde yaklaşık olarak 650 insan öldürüldü, aynı sayıda insan yaralandı, 200 den fazla ev yakıldı ve 20 at öldürüldü.

F. A. Cherbin E. K. K. B
Cilt 2 Sayfa 162

Belge 11

9 Mayıs 1807

Baş General Gangiblov ve Komutan Bursak'ın Görevi

9 Mayıs'ta Rus birlikleri Kudako, Ashlth, Gaytuh, Gichipsin ve Zames nehirleri boyunca bulunan yerleşim yerlerini yaktı ve yok etti. Özel görev kuvveti geceyi Korvandi Nehri yakınında geçirdi. Ertesi sabah, nehrin karşı kıyısına geçti, kalabalık bir grup düşman görünmeye başladı ve bir dizi Kafkasyalı dağlı, silahşor avcıları savaşmak için çağırmaya başladı. Gangiblov dağlıların kalabalık olmasından dolayı savaşmakta tereddüt etti ve Olginsk geçit noktası'ndan Karadeniz'e ulaşmak için Olginsk'e varmayı amaçladı. Fakat Bursak bu hareketin Rusları tehlikeden asla kurtarmayacağını iyi biliyordu ve Çerkesler birlikleri geri dönüş yoluna kadar izleyecek ve arkalarından saldırarak yenilgiye uğratacaklardı. Bu yüzden, General Çerkeslerle savaşmaya ikna edildi ve çatışma yaşandı. Çerkesler 70 kadar ölü ve 80 kadar yaralı zayıyla birlikte yenilgiye uğratıldı.

F. A. Cherbin E. K. K. B
Cilt 2 Sayfa 165

Belge 12

18 Haziran 1809

Komutan Bursak'ın Çerkesya'ya Görevi

Komutan Bursak kendisine eşlik eden bütün özel görev kuvvetiyle birlikte 18 Haziran'da ilerlemeye devam etti ve aynı günün gecesi Psekups Nehrine vardı ve buradan Chetuk ve Matte



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Nehirlerini geçti. Kazaklar yolları üzerinde bulunan, Rusya'ya bazen sadakat yemini ve itaat eden bazen de ihanet eden Batamorza'nın birkaç yerleşim birimini yaktı. Çerkesler dağlara ve ormanlara saklandı ve silahlı dağlı gruplar Rus Tugay'ı tehlikesi karşısında bariyer oluşturup yolu kapatmayı denediler. Her yerde çatışma yaşandı, yerleşim yerleri alev alev yanıyordu ve çok kan döküldü. Birliklerin bulunduğu bölgelerde çok sayıda çiftlik ve arı kovanı dâhil olmak üzere 18 yerleşim birimi yakıldı. Hububat ve gıda rezervleri yok edilen Çerkesler 300 adam kaybetti, 520 kişi ciddi şekilde yaralandı. Rus Tugayı 12 asker kaybetti ve 56 asker yaralandı. Bölge tamamıyla işgal ve imha edildi ve özel görev kuvveti Karadeniz'e geri döndü.

F. A. Cherbin E. K. K. B
Cilt 2 Sayfa 169

Belge 13

17 Şubat 1810

Komutan Bursak'ın Cherchenler ve Abazalara karşı görevi

Şubatın onyedisinde Karadeniz birliğinin bir müfrezesi Sup Nehri yanına Cherchenler ve Abazaların bölgesine gönderildi. Çerkesler gafil avlandı ve silahlarını kullanmaya zaman bulamadılar. Bu sefer Kazaklar daha önce görülmemiş bir vahşet sergilediler, her şeyi yaktılar, cinsiyet ve yaş ayrımı yapmaksızın, adam, kadın ve çocuk herkesi öldürdüler.

Bursak bu duruma kişisel olarak müdahale etmek zorunda kaldı ve birkaç yerleşim yerindeki ölümler arasından 14 erkek ve 24 kadını kurtarabildi. Kazaklar komple ve kapsamlı bir yıkıma neden oldu ve yerleşim yerlerini, tahıl ambarlarını, gıda depolarını ve tarlaları yaktı. Kazaklar bakır kaplar, kumaşlar ve silahlar gibi geriye kalan eşyaları aldı. 100 at, 300 baş kadar sığır ve 300 baş kadar koyunu yağmaladı. Bu sefer doğa sınırsız acı çeken dağlıların yanında onlara yardım ediyor görünüyordu. Nehir taşkınları Çerkes avına engel oldu ve Bursak birlikleriyle birlikte Karadeniz bölgesine geri döndü.



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Belge 14

10 Mart 1810

Komutan Bursak'ın Kuban Ötesini Disipline Etme Seferi

Komutan Bursak birlikleriyle 10 Mart günü Kuban Nehri'ni geçerek ilerledi. 12 Kazak Alayı, 1 garnizon taburu ve 2 tugay özel süvari alayından oluşan özel görev kuvveti 6 büyük topun eşliğinde Elizabetinsc sınır karakolunun yanından Kuban Nehri'ni geçti.

Aniden hastalanan Bursak, bütün birliğin 2 kola bölünerek, biri Albay Kobinyak'ın komutası altına girmesini, diğer birliği Onbaşı Dubonos'un yönetmesi emrini verdi. Kazaklar birlikte Kuban Nehrinden 50 versts (53,35 km) yürüdü ve sonra Kobinyak'ın kolu ile Nehrine yönelirken Dobonos'un kolu Zerki Nehrine yöneldi, fakat daha sonra birbirlerinden fazla uzaklaşmadan ilerleyerek birbirlerini bilgilendirmeye devam ettiler.

11 Mart sabahı Kazaklar yerleşim birimlerine saldırdı ve bir kaç saat sonra her şey yıkıldı, darmadağın edildi. Kazaklar Çerkeslere hiç merhamet göstermedi, Çerkeslerin sadece top ateşlerinden ölü sayısı neredeyse 500'dü. (Çerkeslerin istatistiklerine göre)

Askerler çok sayıda silahı ve ev eşyasını yağmaladı, 45 Çerkesi esir aldı ve 40 at ve 80 baş sığır çaldı. Kazaklar bu yağmalarla birlikte 12 Mart'ta Kuban Nehrinin sağ kıyısından üslerine döndü.

Belge 15

12 Eylül 1810



Komutan Bursak'ın Abaza Yerleşim Birimlerini Disipline Etme Görevi

Komutan Bursak aralarında süvari ve piyadelerin olduğu 12 Karadeniz Alayı, 2 asker alayı, 22. süvari alayının 3 taburu ve 10 topla birlikte 12 Eylül günü Kuban Nehrini aştı. Birlikler gece boyunca yürüdü, sabahleyin Abaza yerleşim birimlerine ulaştı ve işgale başladı, çünkü Abazalar Rusya'ya sadık olan Prens Alkaas'a karşıydılar. Ertesi gün birlikler Chubu Nehrini geçti ve yerleşim yerlerini yok ederek devam etti ve tahıl ambarlarını ve gıda depolarını yaktı. Abazalar dağlara ve ormanlara saklandı. 20 Ekim günü Bursak ve birlikleri Kuban Nehrinin sağ yakasından Karadeniz'e geri döndü.

F. A. Cherbin / Kuban Kazak Kuvvetleri Tarihi

Cilt 2 Sayfa 175

Belge 16

14 Aralık 1810

Yarbay Yermeyev'in Şapsığya Başarısı

1.Kol gücü komutanı Bursak raporunda: 14 Aralık 1810'da kolun Çerkeslerle savaştığını 400 sığır ve 300'den fazla koyun yağmaladığını Yermeyev'e bildirdi.

20 Aralık günü Şapsığlara karşı yeni bir çatışmada öldürülen bir kişi haricinde iki kişi esir alındı. 21 Aralık günü bir yerleşim yeri Kazaklar tarafından yakıldı ve Çerkesler dışarı atıldı. 22 Aralık günü birliklerin Çerkesleri takibi esnasında, yolları üzerindeki çok sayıda ev ve özel mülkü yaktı.

23 Aralık günü Kazaklar ayrıca çok sayıda ev, çiftlik, tahıl ambarları ve gıda depolarını yaktı. Sonunda, 24 Aralıkta birlik (kol) çok kalabalık düşman yerleşimlerine saldırdı. Sefer, çok sayıda ölü ve yaralı kayıp veren Şapsığların büyük yenilgisiyle sona erdi.

F. A. Cherbin / Kuban Kazak Kuvvetleri Tarihi



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Belge 17

Ocak 1811

Komutan Bursak ve Albay Rodzivich'in Şapsığ ve Natuhay Bölgelerine Seferi

11 Ocakta Rus birlikleri Kuban Nehrinin ötesine Şapsığ ve Natuhay bölgelerine doğru yeni bir harekâta başladı. Komutan Bursak komutasında 1 Kazak Tugayı ve Kazak Albay Rodzivich komutasında bir süvari alayı ile bir er alayının birleşmesinden oluşan tugay olmak üzere iki tugay gönderildi. Başlangıçta birlikler farklı bölgelere konuşlandı ve 12 Ocak günü, Kuban Nehri yakınındaki Bursak ve Kazaklar dağlara doğru hareket etti. Aynı tarihte özel süvari alayı ve Kazaklarla birlikte olan Rodzivich, Adagum Nehirini geçtiğini ve Şapsığ topraklarına yetiştiğini Bursak'a rapor etti. Ve ertesi gün Bursak'ın birlikleri dağlıların işini gördü, askerlere destek olarak tam zamanında gelen Kazaklar 100 baş sığırı yağma edebildi.

14 Ocak günü iki tugay birleşti ve Shepsh Nehri yanına siper yaptılar. Bu sefer Ruslar ve Çerkesler arasındaki sorun ciddi bir çatışmaya ulaşmadı. Sadece, Bursak'ın tugayındaki Kazaklar dağlılarla bazı çatışmalara girdi, özellikle seçme askerlerden oluşan Albay Lysenko'nun alayı Şapsığları bir kaç defa bozguna uğratarak bir kaç yerleşimi yaktı.

Şapsığlar uzlaşmaya karar verdi ve bir kaç defa barışçıl önerileriyle saygın elçilerini Rodzivich'e gönderdi. Rodzivich onlara Olginsk geçiş noktasından ele geçirdikleri silahları ve Rus esirlerini teslim etmelerini ve vergi ödemelerini söyledi fakat Çerkesler bir bahaneyle bundan kaçındı. Sadece Antther Nehri Bölgesinde oturan Şapsığlar vergi ödemeyi kabul etti ve barış yaptı. Bunu takip eden görüşmeler hiç bir neticeyle sonuçlanmadı. İki tugay Shepsh Nehri yakınında kaldıktan sonra Karadeniz'e geri döndü. Anlaşma imzaladıkları Şapsığların sahip oldukları topraklardan geçerlerken dağlılar onlara saldırmadı



ancak birlikler Anthyr Nehrini geçtiklerinde düşman Şapsığ topraklarındaydılar ve her iki tarafta savaşa girene kadar Şapsığlar birliklere saldırdı. Kazaklar ve özel süvari alayı bir kaç yerleşimi yaktı, yıktı her iki tarafta ölü ve yaralılar çeşitli zayıatlar verdi.

F. A. Cherbin E. K. K. B
Cilt 2 Sayfa 176-177

Belge 18

3 Şubat 1822

Vlassov'un Kuban Ötesine Görevi

Vlassov saldırıları ufak çaplı da olsa Çerkesleri affetmemeye karar verdi. Bu amaçla küçük bir askeri birlik hazırladı ve 3 Şubat 1822 de bu birlikle beraber dağlara hareket etti. Çerkesler Kazakları gördüğünde yerleşim yerlerinden ayrılarak Kuban'ın arka tarafına doğru dağıldı. Vlassov'un askeri birliği çoğunlukla Şapsığ bölgesinde bulunan Pshetsiz, Kun ve Bogundyr nehirlerini geçti. Askeri birlik yaklaşık olarak 700 baş sığır ve 400 baş koyun yağma ederek geri döndü fakat birlik geri çekilişi sırasında takip edilerek sık saldırılara maruz kaldı.

F. A. Cherbin E. K. K. B
Cilt 2 Sayfa 239

Belge 19

24 Aralık 1822

Yarbay Tikhotsky Tarafından Dodaroukoh Yerleşiminin Yok Edilmesi



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



1822 yılı sonunda dağlılar tekrar cezalandırıcı Rus birlikleri tarafından askeri hacze maruz kaldı. Yarbay Tikhotsky den birlik komutanı General Stahl'a sunulan 31 Aralık tarihli bu yılın bildirisinden görülebileceği gibi 733 piyade birliği ve 533 Kazak süvarisinden oluşan cezalandırıcı birliği her biri 20 lbs (9, 088kg) ağırlığında olan 2 gergedanın eşliğinde Dodaroukoh yerleşimini işgal etmek için gönderildi. Yerleşim Rus birlikler tarafından kuşatıldı, 22 Aralıkta yerleşim yakıldığı sırada 66 kişi esir alındı. Geri dönüş yolunda 509 kişiden oluşan bir grup dağlı esirlerini kurtarmak için Rus tugayına saldırmayı denedi ama başarısız oldu.

F. A. Cherbin / Kuban Kazak Kuvvetleri Tarihi

Cilt 2 Sayfa 208-209

Belge 20

Mart 1823

General Vlassov'un Kuban Ötesine Seferi

Martta, General Vlassov ve özel görev kuvveti Kuban ötesine geçti, Çerkes yerleşim birimlerini yok etti, 4 Mart günü Çerkes nüfusundan esir aldığı 141 kişinin 16 sı 23 Mayıs'a kadar öldü.

F. A. Cherbin

Kuban Kazak Kuvvetleri Tarihi

Cilt 2 sayfa 241

Belge 21

Kasım 1823



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Vlassov'un Dağlıları Disipline Etme Seferi

Vlassov imtiyaz sahibi Kazakların toplanarak yaklaşık 2500 kişiyle birlikte sınır boyuna gitmesinin emrini verdi ve kendi idaresindeki özel görev kuvvetiyle birlikte Kasım ayının ortasında dağlara doğru yöneldi. Cezalandırma seferi Tsakh, Sup ve Ilik nehirleri boyunca sürdü. 22 Kasımda çeşitli **Abazin** yerleşim birimlerini yıktı ve çok sayıda çiftlik hayvanı ve bir bakır top yağmalandı. Vlassov ikinci defa, Aralık ayında Şapsığ yerleşim birimlerini yok etti ve hayvanlara verilen ottan, ekmek için ayrılan buğday rezervlerine kadar bütün yerleşim birimlerini yaktı. 21 Aralıkta Watvyev'e gönderilen Vlassov'un bülteni, Azipso, Hablo ve diğer nehirlerin olduğu yerde bulunan yerleşimlerin yıkımı esnasında ve seferin bitirilip Karadeniz'e geri çekilme sırasında 4 subay, 2 yerel Rus Çarlık polisi ve 23 Kazağın yaralandığını gösterdi.

F. A. Cherbin E. K. K. B
Cilt 2 Sayfa 241

Belge 22

Şubat 1824

Vlassov'un Kuban Ötesine Seferi, Jambut, Aslan, Morza ve Tsab Dadhika yerleşimlerinin yok edilmesi

Şubatta Vlassov Jambut, Morza ve Tsab Dadhika yerleşimlerini yok etti. Vlassov, Ayın 5'inde şafak vakti dikkatlice yerleşimlere yaklaştı ve nüfusu yok etmeye başladı. Çerkesler aşırı bir panik ve korku içinde şaşkına dönmüş bir durumda saldırıya yakalandı. Çerkesler direnmeyi düşünmedi ve yerleşimden mümkün olan her şekilde dışarıya çıkmayı denedi. Sonuç olarak, birliklerde her hangi bir kayıp olmadı. Kazaklar 143 kişiyi esir aldı, 700 baş sığır, yaklaşık 100 at, 1000 baş koyun ve çok sayıda eşya yağmaladı. Sadece, birliklerin geri dönüşü sırasında, bilinçleri geri gelen dağlılar vahşice Kazaklara saldırmaya başladı. 200 silahlı dağlı birlikler arasındaki hatta atladı, onların bir



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



kısmı ateş edilerek öldürüldü ve diğerleri sağ olarak Kazakların eline düştü. Bu duygusuzluk ve cesaret kapsamında Çerkesler birliklere saldırdı. Geri dönüş yolunda, Vlassov'un emriyle iki Khamash yerleşimi yıkıldı ve birlikler Karadeniz'e geçti.

F. A. Cherbin E. K. K. B
Cilt 2 Sayfa 242

Belge 23

24 Haziran 1824

Emmanuel'in Ekinlerin Hasat Zamanını Engellemek için Bescrovny'e Emri;

24 Ocak'ta Emmanuel Bescrovny'i bir görevle görevlendirdi. Bescrovny'e bir askeri birlikle birlikte Anapa önünde uzanan Çerkes bölgesine hareket etme ve Ruslarla barışçıl bir ilişki kurmak istemeyen ve vergi ödemeyi kabul etmeyen yerleşimlerde hasat zamanı ekinlerin biçilmesini engelleme görevini verdi. Çok farklı ve geniş bir alan söz konusu olduğu için ekinlerin hasat zamanında biçilmesini engellemek mümkün olmadığından Bescrovny Emmanuel'den tahıl alanlarının yakılması ve vergi vermeye niyeti olmayanların da ayrıca cezalandırılması iznini verdi. Emmanuel cevabını geciktirdi ve sadece 21 Ocak tarihinde dağlılara karşı kararlı önlemlerin alınmasına izin vermesini istedi. Hatta Bescrovny'e Şapsığ ve Natuhayların Rusya'ya sadakat ve bağlılık yeminini reddetmesi durumuna karşı, grubunun Anapa yakınında çok sayıda piyade ile güçlendirmesi için izin verildi.

F. A. Cherbin E. K. K. B
Kuban Kazak Kuvvetleri Tarihi /Cilt 2 Sayfa 250

Belge 24

Haziran 1824

Yarbay Katsariov'un Disipline Etme Görevi, Klycheva ve Dodaroukoh Yerleşimlerini Yok Etmesi



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



1824 Haziran ayı içinde, Rus cezalandırıcı özel askeri kuvveti Zelenchuk nehri ötesinde bulunan Çerkes yerleşimlerine ilerledi. Cezalandırıcı özel askeri kuvvet görevi komutanı Yarbay Katsariov'dan 22. piyade özel askeri kuvveti komutanı tümgeneral Stahl'a gönderilen bildirgede görünen şey, Kazaklar ve askerlerden oluşan özel askeri kuvvet 18-19 Haziran tarihlerinde Zelenchuk Nehrine doğru ilerledi ve 20 Haziran şafak vaktinden önce Klycheva ve Dodaroukoh Çerkes yerleşimlerine ani ve sürpriz bir saldırı başlatıldı. Rus güçleri yerleşim birimlerinin her taraftan kuşattı.

Kazaklar ve askerlerin çığlıkları ve silah sesleri yöre sakinlerini uykularından uyandırdı. Silahlardan çıkan dumanlar arasında başıboş dolaşan yarı çıplak Çerkesler evlerinden çıkarak çevre ormanlara kaçtı. Korku ve dehşete kapılan kadın ve çocuklar ne yapacaklarını, korunmak için nereye saklanacaklarını bilemedi. Hayvanların korkunç bağırımları ve kopek sesleri atmosferin tedirginliğini arttırdı.

Yerleşimlerin çevresini dar bir çembere alan askerler ve kazaklar evleri teslim almak için özel bir bölüm asker gönderdi. İki tarafın yüz yüze karşılaşmasında gerçek bir çatışma olmadı. Yenilenler kaçtı fakat zafer kazananlar kaçmalarını önlemeye çalıştı ve her ne kadar birliklere yaşayan nüfusa karşı merhametli olunması şeklinde kati bir şekilde emir verilmişse olsa dağlılarla çatışma ve mücadeleler sakat, yaralı ya da ölü olmaksızın geçmedi.

Ruslar bütün güçlerini ve yetkilerini kullandı. Kaçan Çerkeslerin ateş ederek öldürülmesine müsaade edildi. Çatışma alanında 200 kadar Çerkes ölüsü kaldı, nüfusun büyük çoğunluğu özellikle kadınlar, çocuklar ve gençler nehrin karşı kıyısına geçme girişimleri sırasında Zelenchuk nehrinde boğuldu. Her iki cinsiyetten 370 insan esir edildi, özel görev kuvveti çok büyük miktarda çiftlik hayvanını yağmaladı: 600 at, 1200 baş inek ve 7000 baş koyun.

F. A. Cherbin E. K. K. B
Cilt 2 Sayfa 210

Belge 25



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



24 Şubat 1825

Vlassov'un Şapsığ ve Natuhay Bölgelerine Görevi

24 Şubatla birlikte özel görev kuvveti tekrar yeniden oluşturuldu ve Şapsığ ve Natuhay bölgelerine ilerledi. Birinci, ikinci, dördüncü ve sekizinci birlikler 9 süvari birliği ve II, III, IV, V ve X. piyade birliklerinden oluşan özel görev kuvveti sınır geçiş hattındaki Süvari alayının V, VII ve VIII. Birliklerine katıldı. Üç kesime bölündü: İki Albay, Sturojinka ve Tbants tarafından yönetilen iki hareketli kol ve Vlassov'un bulunduğu- 100 kişilik Kazak grubunun lideri Olhovy'nin yönettiği yedekte tutulan üçüncü kol. Bütün askeri görev kuvveti dinlenmek için durdukları Psebebs nehrine ulaşınca kadar gece boyunca sessizce ve çok dikkatli bir şekilde ilerleyerek tam biçimlenmesini aldı. Buradan Tbants'ın kolu Şapsığ yerleşimlerine ve Sturojinka'nın kolu Natuhay yerleşimlerine gönderilirken yedek kol bulunduğu yerde kaldı.

25 Şubat şafak vaktinde ilk Kazak kolu Şapsığlar yerleşimlerine saldırdı ve saldırıya maruz kalan şaşırان insanlar ormana kaçtı, Kazaklar 35 esir almayı başardı fakat direnerek iki Kazağı yaralayan esirlerden 27 si öldürüldü ve daha önce Çerkesler tarafından esir alınan bir Rus kurtarıldı.

Tahıl ambarları ve gıda depolarıyla birlikte yerleşim yerleri yakıldı ve en değerli eşyalar ve silahlar özel görev kuvveti tarafından alınırken sığırlar ve koyunlar Kazaklar tarafından alındı. Ve bu ganimetlerle birlikte Tbants'ın kolu Çerkesleri kolayca mağlup ettikten ve neredeyse hiç kayıp vermedikten sonra derhal Karadeniz'deki yerlerine geri döndü.

Zorlu yollardan dolayı Sturojinka'nın kolunun iki Natuhay yerleşimine ulaşması bütün bir gününü aldı ve sonra Sturojinka yerleşimlere saldırı emrini verdi. İki yerleşim yok edildi ve özel görev kuvveti çiftlik hayvanları ve eşyaları aldı. Kazaklar 44 kişiyi esir aldı ve bir kaçını öldürdü daha sonra Sturojinka'nın kolu yönlendiği Karadeniz'e hiç bir engelle karşılaşmadan vardı. Ayrıca yedek kolda General Vlassov'un öcülüğünde Karadeniz'deydi.



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



F. A. Cherbin E. K. K. B

Cilt 2 Sayfa 243-244

Belge 26

12 Aralık 1828

General Emmanuel'in Kuban Ötesine Görevi

1828'in sonunda güçlü bir özel görev kuvveti Kafkas Cephe Hattı Karadeniz Birlikleri komutanı, Süvari General Emmanuel'in özel komutası altında Kuban Nehrinin ötesinde ki dağlara doğru ilerledi. 12 Kasımdan 13 Aralığa kadar (bir ay boyunca) özel görev kuvveti dağlarda, dağlık yerlerde ve nehirlerde cezalandırma amaçlı pek çok manevra yaptı. Daha fazla başarı kazanmak için özel görev kuvveti 3 kola bölündü.

Önceden yapılan plana göre kolların pek çok bölümü nehirlerin yanında mevcut bulunabilecekti: Zelenchuk, Urup, Chamlyk, Tegenyah, Hodz, Laba, Fars, Psefir, Gups, Gaach, Khunf, Bilaya, Korjips ve diğerleri. Ve Kabardey, Nogay, Besleney, Bashilbay, Abaza, Barkay, Mahoş, Temryuk, Egurkay ve diğerleriyle ilgili var olan sorunları çözeceklerdi. Çok sayıda çatışma yaşandı çatışma alanlarında her iki taraftan da ölen ve yaralananlar oldu. Fakat dağlılar her yerde yenildi Rus birlikleriyle kıyaslanamayacak ağır kayıplar verdiler. Çerkes nüfusunun çoğu ele geçirildi ve gıda depolarıyla birlikte yerleşim yerleri yakıldı. Yalnızca Aralık ayının altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu gününde Korjips Nehri civarında yerleşmiş olan 25 Abaza yerleşimi işgal edildi ve 1348 ev nüfusuyla birlikte yok edildi.

F. A. Cherbin

Kuban Kazak Kuvvetleri Tarihi

Sayfa 389-390

Belge 27

21 Temmuz 1829



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Pescrovny'nin İle Nehrine Disipline Etme Görevi

Özel görev kuvveti 3 kurmay subay, 24 subay, 20 jandarma polisi, 9300 süvari, 560 Kazak piyade ve iki topçu grubundan oluşuyordu. 21 Temmuz saat 8.00'de özel görev kuvveti Kuban Nehrinin karşısına geçti ve nerdeyse tam planlandığı vakitte saat 14.30 da etrafı sürülmüş tarlalar ve çayırlarla sarılmış Natuhayların yaşadıkları merkeze ve sadece yerel halk tarafından sahiplenilmeyen ayrıca dağlarda yaşayan bazı yerel etnik Çerkeslerinde yaşadığı Berko nehrine ulaştı. Bundan sonra, birlikler Çerkesleri ve tarlaların dışında bulunan çiftlik hayvanlarını aramaya gönderildi. Sabahleyin, yerleşim yerlerinden tarlalarına doğru giden Çerkesler işgal girişimini anladılar ve böylece Kazaklara saldırdılar ve her iki taraf arasında karşılıklı olarak ateş açıldı. Bununla birlikte, Kazak birlikleri 1900 koyun yağmalayabildi ve 1000 kadar bölmesiyle birlikte 4 arı kovanını yaktı. Bu sırada çevrede 500 dağlı toplandı.

Kazaklar tahıl ve gıda depolarını yaktı. Dağlılar Kazaklara saldırdı fakat alanda 5 ceset ve 8 at bırakarak saldırılarını geri püskürtüldü. Diğer yerlerden koşarak çatışma alanına gelen Çerkeslerle kalabalığın sayısı 1000 Çerkeseye yükseldi. İki saat boyunca şiddetli bir çatışma yaşandı; Çerkesler tarafından yapılan pek çok atak geri püskürtüldü. Bu esnada birlik geri çekilirken, dağlıların sayısı arttı ve kanatlardan birliğe saldırılarına devam ettiler. Kuban geçiş noktasında yeni bir çatışma başladı ve saat 04.00 den ertesi öğleden sonra 15.30 a kadar sürdü. Dağlıların Rusları yenilgiye uğraşma çabalarının boşa gitmesinden sonra, dağlılar çatışma alanında 13 ceset ve 17 at bıraktı. Casuslarımız tarafından toplanan bilgilere göre Çerkesler çatışma alanında kalan 27 ölüleri ve 39 atları haricinde 35 den fazla ölü ve 70 kadar yaralıyı yanlarına alarak çatışma alanı terk etti. Birlikler 17 mesken, 300 tahıl ambarı, 500 gıda deposu ve 4 arı kovanını yaktı. Kazaklar birisi bir koyunun yakınında duran küçük bir çocuk olmak üzere sadece iki Çerkesi yakaladı.

Kazak birliklerinden bir kişi, 1 subay, 3 polis öldürüldü ve 9 Kazak yaralandı. 13 at öldürüldü ve 26 at yaralandı. Birlikler



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



geri dönerken 295 koyun telef oldu ve 1605 koyunla birlikte Kuban geçildi.

F. A. Cherbin E. K. K. B

Cilt 2 Sayfa 253-254

Belge 28

18 Eylül 1829

General Bescrovny'nin Abaza ve Şapsığ arazilerine görevi

General Bescrovny'nin misyonu 5 kurmay subay, 29 subay, kırsal bölge polislerinden 38 polis, 928 süvari ve 5 büyük topun eskortunda 772 Kazak piyadesinden oluşan birliği ile birlikte 18 Eylül'de başladı. Khamasta- ekinleri biçen Çerkesler- Abaza ve Şapsığlara birliklerin yaklaşmakta olduğunu bildirdi. Çerkesler yerleşim yerlerinin içine dağıldı kendileri semtlerinde kalırken karılları, çocukları ve yaşlılarını dağlara gönderdiler. Bescrovny'nin özel görev kuvveti Abazalara doğru yöneldi ve Sop, Ilik ve Unobat nehirlerini geçti Şapsığ ve Abaza arazileri arasında sınır olan ve her iki kabilenin de ekinlerini yetiştirdiği bölgeye geldi. Ertesi gün yoğun bir sis vardı ve yalnızca saat 8 civarında özel görev kuvveti Çerkesler tarafından teşhir edildiğini anladı. 200 kadar tahıl deposu ve 350 kadar gıda ambarını yakarak ve bir Çerkesle birlikte 259 koyun alarak özel görev kuvveti sükûnet içinde bölgeden ayrıldı ve Kubana doğru geri döndü.

F. A. Cherbin

Kuban Kazak Kuvvetleri Tarihi

Cilt 2 Sayfa 254

Belge 29



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



1831 Natuhayları Yerinden Çıkarma İhtimali Ve Yerlerine Rus Nüfusun İskân Edilmesi(yerleştirilmesi)

Uzun bir süredir aklımızda olan Kazakları Karadeniz'in kuzey kıyılarına yerleştirme düşüncemiz yeniden ortaya çıktı. Türk komşuların, Azovskaya Kazak güçlerini oluşturup, Mariupol yakınına onları yerleştirerek bu bölgeye el koymak istedikleri biliniyor. Bu sefer yetkililer Azovskaya birliklerini değil, yerine Malorossiyan Kazaklarını yerleştirmeyi düşündü. Malorossiya(1) dan Anapa'ya 1300 ailenin gönderilmesi kararlaştırıldı ve "Kazakların yerleştirilmesine en uygun yerin Anapa'mı Gelendzhik mi? olduğu sorusu gündeme geldiğinde, yerel yetkililer Karadenize daha yakın olan, tarım yapmak için elverişli ve verimli bir araziyle çevrili bulunan Anapa doğrultusunda oy kullandı.

Bu durumun tesiri Natokhawajların yaşadıkları büyük üçgenin kuzey-batı kesimine denk gelen Gelencik körfezinde Rus birliklerinin bulundurulması ihtiyacını etkiledi ve bu bölgenin tamamının Rus nüfus tarafından işgal edilmesi gerektiğinden, göçmenler için uygun koşulları sağlamak gerekiyor ve yine gerektiğinde Olginskten Gelendzhik ya da Novorossiysk'e kadar hattın güçlendirilmesi gerekiyor.

F. A. Cherbin E. K. K. B
Cilt 2 Sayfa 299

(1)Malorossiya: Küçük Rusya

Belge 30

Kasım 1831 Frolov Kuvvetlerinin Görevi

Dağlılara yönelik askeri operasyonlar Kasım ayında da devam etti. 1 Kasım akşamı Çerkesler, Kazak köyleri Bikişevsk ve Sovorovsk yolunda iki kazağa saldırdılar. Kazaklardan biri yapılan kılıç dövüşünde bir kılıç darbesiyle öldürülürken, ikincisi yaralanmasına rağmen kendisine saldıran dağlıyı tabancasından çıkan bir kurşunla öldürerek kaçmayı başardı. 20 Kasım'dan 23 Kasım'a kadar Frolov kuvvetleri, Katch Abaza prensi



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



ve Kabardey prensi Hacı Hamurizin'in yerleşimlerini işgal ettiler. Özel görev kuvveti 361 dağlıyı esir aldı ve 1000 civarında küçükbaş hayvanı ganimet olarak aldılar.

F. A. Cherbin
Kuban Kazak Kuvvetleri Tarihi

Sayfa 398

Belge 31

20 Kasım 1832

Kafkas Cephe Hattı Komutanı Frolov Kuban Ötesinde

20 Kasım gecesinde, Frolov güçlü bir özel görev kuvvetiyle ağır kar yağışı altında Kubana, Ust Jigıtinesk kalesine doğru yokuş yukarı harekete geçti. Kar yağışı özel görev kuvvetinin gece varmayı hedeflediği Abaza prenslerinin yerleşim bölgesine ulaşmasını engelleyecek denli yoğundu. Bu yüzden, General Frolov Kazak atlılarıyla ayrılarak piyade ve ağır birimleri arkasında bıraktı. İlerlediler ve nehrin mercan yatağını çevreleyen tüm çıkışları tuttular. Rus özel görev kuvvetinin yaklaştığını fark eden dağlılar Kazaklar üzerine yoğun ateş açtılar, ailelerini, çiftlik hayvanlarını ve değerli eşyalarını bir şekilde Rus kuvvetlerinin bulunduğu hattın çaprazında toplamaya başladılar ve dağlara yöneldiler.

Topları uygun yerlere yerleştiren General dağlı yerleşimlerini yok etmeye başladı ve Kopansk, Khopirsk, Volgsk ve DunsK Kazak birliklerine yerleşimlere saldırımları emrini verdi. Dağlıların umutsuz direnişleri ardından, Kazaklar ani bir atakla yerleşimleri ele geçirdiler ve ahalisini ezdiler. Bazı çaresiz Abrek ve Kabardeyler camiye ve bir kaç eve saklanarak teslim olmayı reddettiler. Ardından birlikler cami ve evlere ateş açtılar.

Top atışı ardından hayatta kalan Abrekler Rus piyadesiyle girdikleri çatışmalarda öldürüldüler.



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Bu şiddetli çatışmada Ruslar 10 önder ve bir subay kaybederken 10 önder de yaralandı. Savaş alanında çatışmalarda ölen 150 Çerkes'in cesedi bulunurken, 50 kadın ve çocuk da Rus topçu bombardımanı sonucunda öldürüldü. Özel görev gücü, 46'sı silahlı olmak üzere 381 kişiyi esir alırken, yağmalanan sığır sayısı 1000 civarındaydı.

Frolov, kuvvetlerinin bir bölümünü Lisaniviç komutasında Prens Morzaloy yerleşimine yolladı. Bu birlikler Kardanah nehri kıyısından açtığı yoğun atışla dağlıları yenilgiye uğrattırırken sadece dört yaralıları oldu. Dağlılar ise çok sayıda ölü ve yaralı verdiler. Ruslar 9 kişiyi esir aldılar ve 186 sığır yağmaladılar.

F. A. Cherbin
Kuban Kazak Kuvvetleri Tarihi

Sayfa 400

1831 ve 1837 Yılları Arasında Yönetimimiz Sırasında Kafkasya ve Ötesinde Durum

Belge 32

Baron Rosien'den Chirinechev'e

12, 12, 1831 No. 245-Sayfa 370

46'sı silahlı olmak üzere, 381 kadın ve erkeğin esir alındığı nehir çevresinde av ardından, Prens Kuçuk ve Prens Aslan Geri Kiç'in aileleri, Kabardey prensi Hacı Canbulat Hamurzin'in eşi, ve Kafkas dağ halkları arasında çok önemsenen ve saygı duyulan Meçker Efendi ailesiyle birlikte ele geçirildi. Esirlere ek olarak çatışmalarda 150 adam öldürülürken, açılan ateş sonucu öldürülen 50 kadın ve çocuk bulundu.

Yerleşimlere ateş başladıktan sonra, General Frolov ve Yarbay Lisanivich birlikleri ve esirlerle iki kıta halinde ilerlemeye başladılar ve 23 Kasım'da Ust Djugut kalesine, birliklerin eski



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



konumuna geri geldiler. Prens Mirzalo yerleşiminin Mesquite(1) taşıyan 3. Tugay tarafından yok edilmesi sırasında, Navagainsk Piyade alayından er Midvideiv camiye doğru ateş ederek, kendisine ateş ederek kaçan Çerkes'in peşine koştu ve cesur asker Çerkesi takip ederek kendisi de iki yara alarak onu öldürdü.

(1) Bir tür Tüfek

Belge 33

7 Aralık 636??, 1833 No. 891- Sayfa 737

Bu ayın 7'sinde şafak vaktinden önce, Zas nehri geçti ve Kazakları önden yollayarak Prens Knoukoh yerleşimine ani bir atak başlatarak, ardından kendisi piyade ve topçu desteğiyle harekete geçti. Kazaklar yakındaki ormana kaçan insanları dikkate almaksızın yerleşime iki koldan saldırdılar. Fakat kurtuluş umuduyla kaçan bu insanların büyük bölümü, 68 kadın ve erkek Kazaklar tarafından yakalandılar. Bunların dışındakiler ya evlerinde ya da bahçelerinde kalarak şiddetli bir ateş başlattılar.

Zas piyade ve topçularıyla varması ardından, Kazakların gereksiz yere büyük kayıp vermesini önlemek için onları durdurarak, iki piyade tugayını 100 Kazakla birlikte 6 silahlık bir batarya korumasında yolladı. Yerleşim ele geçirilerek ateşe verildi ve yerleşimde kalan dağlıların hepsi öldürüldü.

Belge 34

Sayfa 738

... Dağlı ailelerinin tamamının ormana kaçmasıyla, tüm malları geride Kazaklara ganimet olarak kaldı. Komşu yerleşimlerin yok edilmesi sırasında, Sirbenov'a hâkim tepelere ve çevreye dağıtmak için kullanacağı 100 Kazakla birlikte acilen dağlılara saldırmasını söyledim. Hiç bir kayıp vermeden düşmana ağır kayıplar verdirilen görev büyük bir başarıyla yerine getirildi...

Belge 35



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Albay Zas'ın ...'a (1) mektubu

18 Aralık, 1834 / Sayfa 740

Şimdiye kadar... Sınır karakolunun hizmetlerinden çok memnunum: Ne zaman istediysen Çerkeslere saldırdım ve onlar da bir kaç gün öncesinden dört bir yana habercilerini ulaştırdılar. Besleneyle zorunlu askerlerini yolladılar ve ben de onları bize bağlılık yemini etmeye zorladım, Abazalar ve Sultan Kyz-Giray'da bunların arasındaydı. Mahoşlar ılımlılık arayışı içindeydiler fakat ben kendilerine öncelikle acı verici bir darbe indirmeyi düşünüyorum, böylece yaptıkları anlaşmaya sadık kalmalarını sağlayabilirim. Her gün bana daha fazla Rus savaş esiri getiriyorlar, şimdiye kadar 50'sini kurtardık.

(1) Metnin orijinalinde mektubun kime yazıldığı belirtilmemiş.

Belge 36

Albay Zas'ın Baron Rosien'e Raporu

25 Şubat, 1834/ No. 454 - Sayfa 741

... 16 Şubat'ta Mahoşlar'ı cezalandırmak için Kuban ötesine geçtim.. Burada, Mahoşlar'ın cezalandırılmasına ek olarak en vahşi ve huysuz insan grubunu day yok etme şansını yakaladım. Başka bir yerleşimi yok etmeye niyetlendiysen de, yakaladığım şansını değerlendirerek Giyogi Kalesi'nden Tlabgai yerleşimine yöneldim.. Ot taşımakta olan üç Kabardey kendilerinden önceki 13'ünden farklı olarak gönüllü olarak teslim olmadıkları için öldürülmelerini emrettim. Yerleşimi vardığımızda, komutayı 300 Kuban Kazağına liderlik eden Binbaşı Rot'a devrettim.

Ona yerleşimi kuşatmasını ve ele geçirmesini emrettim.. Hızla harekete geçen Binbaşı Rot, 60 Kadın ve Erkek yakaladı, 300 sığır ve 81 at yağmaladı. Bu arada ilk Kazak çılgılığıyla panikleyerek kaçmaya başlayan vahşi grubu silahlarını arkada bırakarak ormana ulaşmaya çalışırken büyük bir çoğunluğu Kazaklar tarafından öldürüldü.

Savaşa hazır asker kıtaları ve bombardımanla temizlik devam etti ve ardından iki piyade tugayını yolladım ancak sadece 11 kişi yakalayabildiler. Pek çok yerde yangın çıktığı için kurtulmak



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



için evlerinin çatılarına veya gübreliklere saklananlar ya yandılar ya öldürüldüler. Hedeflediğimiz yerleşimin de akıbeti aynen bu şekilde oldu.

Belge 37

No. 647 10 Kasım, 1834, No. 476 Sayfa 745-746

Dağlı halkların yok edilmesi... Dağlıları daha fazla terörize ederek dehşete düşürebilmek için ordumuzun şimdiye kadar ulaştığı en yüksek noktaya, Ahmet Dağları'na ulaşarak, korunaklı pozisyonu ve zenginliğiyle bilinen meşhur Tam yerleşimini ele geçirmesi kaçınılmazdı.

4 Kasım'da, bize ne bağlı ne de sadık olan korunaklılığı ve zenginliğiyle bilinen bu yerleşimi yok ettim. Yerleşim tamamen yakıldı ve dağlılar hiç bir kayalığın, hiç bir mesafenin veya karın birliklerimiz karşısında engel olamayacağını anladılar. Yerleşim sakinleri, tepeler de saklanma şansı bulamadan yakılan ateşte öldüler. Biz ellerimizi süremeden tüm varlıkları da yandı. 24 Kadın ve Erkek yakalandı ve biraz sığır ganimet aldık. Yerleşimin lideri Zaorom erkek kardeşleriyle birlikte öldürüldü.

Bizim tarafımızda sadece bir ölü ve 13 yaralı olduğunu rapor etmekten onur duyuyorum. Tam yerleşiminde yaşanan soykırım ardından ulaşılamaz bölgelerde yaşayan Kızılбекler bir bağlılık göstergesi olarak asker vermeyi önerdiler. Aynı taleple Shagiri yerleşiminden temsilciler de kampıma yaklaştılar.

Belge 38

No 648 Korgeneral Villiaminov'dan Baron Rosien'e



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



2.12.1834 No. 1880

Albay Zas 31 Ağustos 1618??? Tarihli bir notunda bölgesinde başından bu yana düşman halklardan farklı 28 yerleşim bölgesine boyun eğdirdiklerini , benim iznimle, tamamının bağıllık ve sadakat yemini etmeye zorlandığını bildirdi.

Belge 39

651 Baron Rosen'den Chirinechev'e

Aralık 30, 1835 No. 4 Sayfa 747

Korgeneral Malenovsky özel görev kuvvetlerini Velika Lagarni'nin merkezinde hareket geçirdi ve 30 Aralık'ta oradan hareket ederek Ile nehrini köprüden geçerek, Azipso nehrine doğru 3 verst'ten fazla ilerledikten sonra ilk büyük yerleşim gölgesine saldırdı ancak bölge sakinleri evlerini terk ederek yakındaki ormana kaçabildiler. Ancak evleri, tahıl ambarları ve tüm mülkleri ateşe verildi. Dağlılar yerleşimleri ele geçirildikten sonra 20 kayıp verdiler. Bizim tarafımızda iki asker öldü, 5 asker ve bir subayımız yaralandı.

Boş yere kayıp vermek istemeyen Korgeneral Malenovsky nehri geçip komşu yerleşimleri yok ederek Kuban'a geri dönmeye karar verdi.

Belge 40

652. Albay Zas'ın Korgeneral Villiaminov'a Raporu

26.2.1835 No. 187

Casuslarımızdan Ubıhlar'ın saman eksikliği sebebiyle, çiftlik hayvanlarını Chadago nehrinin tepelerine otlatmak amacıyla götürdüklerini öğrendik, nehir yatağının doğal korumasına güvenerek, bu sürüleri yağmalayarak bu düşman halkı cezalandırmaya karar verdim.



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Şafak vakti, Kazaklar dar ve son derece eğimli vadiden sürülere doğru yöneldiler. Çobanların silah atışları cesaretimizin kesin zaferini ilan ederek dağlarda uğuldadı.

Harekete geçirdiğim birlikleri kullanmak için Hodz nehrinin kollarından geçerek bize sadakat göstermemekte direnen Bagho halkının üzerine gitmelerini emrettim. Ve bu niyetle Vosnesiniki'nin kalesine geri dönüp burada bir gün kalarak, lider ve prensleri büyük ganimetle eve döndüğüme ikna ettim.15 Şubat akşamı, kampı gizlice kaldırdım ve son saldırımızın dağlarda yarattığı infial halinin yatıştığını ve Bagho ahalisinin 16 Nisan gecesini evlerine döndüğünü hesaba katarak Laba nehrine yöneldim.

Evlerde pek çok şey ele geçirip ekinleri çiğnesek de tek bir esir bile alamadık. Daha önce hiç ulaşamamış ve dokunulamamış dağlara Ruslar tarafından gerçekleştirilen bu cesur saldırılar dağlılar arasında korkuya yol açmıştı.

Belge 41

654 Tümgeneral Malenovsk'nin Korgeneral Villiaminov'a Raporu

18 Mart 1835, No. 495 - Sayfa 752

" Amaçlarımızı gerçekleştirmek için savaşa bir heyet göndermemiz gerekli. Bu heyetin görevi birliklerin Shepsh ve Sup nehirleri civarında toplanmaları için çağrıda bulunmak ve böylece düşmanlarımızın Rus silahlarının gücünü farketmelerini sağlamak."

Sayfa 753

"Pek çok yerleşim yerini ele geçirdik ve içlerindeki her şeyleriyle birlikte yaktık. Bu yerleşim yerlerinin birinden 2 kadın ve 2 çocuk esir aldık..."



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Belge 42

657 Tümgeneral Zas'ın Korgeneral Villiaminov'a raporu

Kasım 1835 No.1029 sayfa 755-756

"Kislovodsk hattını geçtikleri için Dağlıları cezalandırmak istedim. Ve daha fazla esir almak için, düşman içinde korkuyu yaymak için çok fazla hevesliyim, buna ek olarak bu durum bizim tutsaklarımızın değiştirilerek iade edilmesi için büyük bir fırsat. Güçlerimiz Chamlyk nehri yakınında toplanarak tam olarak hazır bir şekilde bu ayın 31'nde şafak vakti düşman yerleşimine çok çabuk bir saldırı düzenledi. Kadın, erkek 59 kişi esir aldık ve yerleşim yeri sınırına kadar yıkıldı, bütün mallar piyadeler ve Kazak birlikleri tarafından yağmalandı. Yerleşim yerine saklanan direnişçi grubun tamamı öldürüldü. Bunun haricinde, Dağlılar 37 kişi kaybetti ve bizim birliklerimiz tarafında 5 askerimiz öldürüldü 3 ü yaralandı..."

Belge 43

658 Baron Rosien'den Chirinechev'e

5 Mart, 1836 No.194 - Sayfa 756

"...Onların yerleşim yerlerine yaklaşırken, Tümgeneral Zas, Kazak Alayı Komutanı Yarbay Kadet'i Stavropol Cephesi hattına gönderdi ve Kafkas Alayı Komutanı Yarbay Livasev'i diğer bir yerleşim birimini ele geçirme işini yürütmesi için görevlendirdi. Kazakların dolambaçlı yollardan geldiklerini gören Abazalar evlerini terk etti ve ailelerini de yanlarına alarak yerleşim yerlerine komşu olan ormanlara kaçtı, ormanlara sığınmayı başaramayanlarsa evlerine kapanarak inatçı bir şekilde evlerini savundu. Boş yere adam kaybına uğramaktan kaçınmak için Tümgeneral Zas yerleşim yerinin ateşe verilmesi emrini verdi. Pek çok insan yangından kaçmaya çalışırken öldürüldü, ayrıca teslim olmayı reddedenler de öldürüldü. Birlikler karargâha döndüğünde, Tümgeneral Zas onların tahıl ve gıda rezervleri



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



yaptığından haberdar olarak Don Kazak Alayı 54.numaralı lideri Robashkin'i yerleşim yerlerinden kalanları yok etmek için gönderdi... Bizim tarafımızda 1 Kazak öldürüldü, 4'ü yaralandı"

Belge 44

2 Nisan 1836'dan 659 No:283-sayfa 756

Tümgeneral Zas Bselen, Mahosh, Bashilbay ve Abazaların bir kısmını zapt ettikten sonra, bu topluluklar, bizim korkutucu gücümüzden kurtulmanın ve barış içinde yaşamının karşılığı olarak, kendileriyle birlikte yaşayan kaçak Kabardeyleri sınır dışı etmeye zorlandılar. Cezalandırmanın şiddetinden korkan kabileler kendilerine söylenileni yaptı, fakat buna rağmen, Kabardey (ler) bize geri dönmedi fakat Mercanlara (mercan kayalıklarına) ulaşmanın zor olduğu, dört bir yanı ormanlarla çevrilmiş olan Psefir Nehri'ne yerleştiler. Onların nerede olduklarından haberdar edilen Tümgeneral Zas Voznisinskui Kalesinden 500 piyade asker ek olarak 1300 Kazak ve 2 toptan oluşan bir birliği harekete geçirdi. Birlik 27 Şubat gecesinde kaçak Kabardey yerleşimine ulaşmayı umarak ilerlemeye başladı... Hedefe varınca Zas, 300 Kazağa yerleşim yerine ani bir saldırı gerçekleştirmeleri emrini verdi... Kaçmaya çalışanların çoğu Psefir nehrinde boğuldu, kendilerini evlerine kapatanlar ise ya öldürüldü ya da alevlerin kurbanları oldu. Sadece 1 kişiyi yakalayabildik."

Belge 45

660 14 Mayıs, 1836 No. 456 - sayfa 757

Mart 29, Horunzhy Nevedov, Chamlyk nehri tepelerine doğru gitmekte olan bir grup vahşinin peşine düştü, onların izini Coral nehri civarındaki ağaçlar içinde yer aramak için geldikleri Bolshay Tifin'e ulaşana kadar sürdü. Horuzhy Nevedov, yanlarında 3 ceset ve el arabasında bulunan 1 yaralı taşıyarak



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



dağlara geri dönenlerden küçük bir gruba yetişti. Vahşiler Kazakların kendilerini takip ettiklerini anladıklarında el arabasını arkalarında bıraktı ve kaçtı, fakat Kazaklar onları takip etti. Kaçan 7 kişiden 5'ini yakaladılar ve derhal öldürdüler, kalanlar ise ormanın içindeki koruluklara saklanmayı başardı.

Belge 46

661, Elyaur Adlilberg'e 1836 Ağustos No.888 - sayfa 758

"Tümgeneral Zas, Dağlıların Yarbay Jirovi tarafından yenilgiye uğratıldıklarını bildiği için, ölümlerini gömmekle meşgul olan Dağlıların, her zamanki ihtiyat ve savunma tedbirlerini yerine getiremeyeceğini düşünerek fırsattan yararlanmaya karar verdi ve Hodz Nehri civarındaki tepelerde yerleşmiş bulunan bir Abaza (Abazian) yerleşimi olan Gurmai'ye baskında bulundu. Bunu gerçekleştirmek için, Temmuz'un 5'inde, 260 Kazak askeri ve 2 atın çektiği top arabası ile Voznisinskui kalesine doğru hareket etti, bu kaleden Don Kazakları VIII. Alayından 329 Kazak ve 150 piyade askeri birliklere katıldı ve 8 Temmuzun gecesinde Gurmai'ye doğru ilerledi. Tümgeneral Zas'ın emriyle Kuban Kazak Birlikleri Komutanı Yarbay Rot, yerleşim yerini kuşattı ve yerleşim yerini tamamıyla yok etti, boşalttı. Nüfusun bir bölümü, kendilerini savunurlarken evleriyle birlikte alevlere yem oldu ve diğerleri çarpışma sırasında öldürüldü. 42 kişi esir edildi ve mülkleri Kazakların ganimeti oldu. İşgal sırasında 4 Kazak ve 2 at yaralandı."

Belge 47

7 Ekim 1836'dan 664 No.1106 Sayfa- 759

"Tümgeneral Zas, Berzeg yerleşimini yok etmeye karar verdi ve bu amaç için Teflisk Kazak Köyündeki Navagainski Piyade Alayından 400 kişiye ek olarak, Kuban ve Kafkas cephelerini koruyan Kazak



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



askerlerinin 800'ünden oluşan bir birliği, 2 atlı top arabası eşliğinde harekete geçirdi. Birliklerle birlikte 5 Eylül gecesinde Kuban nehrini geçti ve Laba nehrine ulaştı.

Sayfa 760

Görev başarıldıktan sonra, Tümgeneral Zas, Kuban'ın ardında yaşayan nüfus içinde daha fazla kargaşa oluşturmak için Hojhable yerleşimini ortadan kaldırmaya karar verdi..."

Belge 48

3 Aralık 1836'dan 667 No.1278 Sayfa 765

" Tümgeneral Zas, bize sadık olan Dağlılar aracılığıyla düşmanlarımız olan Abazaların bize karşı herhangi bir tedbir almayacaklarını öğrendikten sonra askerlerini harekete geçirdi ve Belaya nehrinin sağ yakasında bulunan yerleşimlere saldırmak için 16 Kasım günü Kuban nehrini geçti... Casuslarımız nehrin tepelerindeki alanda keşif yapmak için gönderildi ve birliğe yaklaşık olarak 5 verst uzaklıkta, büyük bir yığın kuru ot ve bazı Abaza (abazian) çobanları gördüler. Birlik komutanı derhal 200 Kazaktan oluşan bir müfreze gönderdi. Baranchiev gizlice çobanların etrafını kuşattı ve ikisini yakaladı, diğerleri teslim olmayı reddettikleri için parçalara ayrılarak öldürüldü. Sonra herhangi bir zahmetle karşılaşmaksızın sayıları 1000 baştan fazla olan bütün koyunları alarak birliğe döndü. Bir kaç saat sonra devriye ekibi 7 kişiden oluşan ve birliğin bulunduğu yere doğru gelmekte olan bir düşman devriyesi keşfetti. Tümgeneral Zas, Yarbay Rot yönetiminde bir Kazak tugayını bu düşman devriyesini yakalaması veya yok etmesi için gönderdi. Kazaklar düşman devriyesini buldu ve kendilerine direndikleri için onları yok etti. Bizim birliklerimizden sadece 1 Kazak öldürüldü."

Belge 49



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Sayfa 766

"Ayın 19'unda Tümgeneral Zas Hatoqai kabilesi yerleşimlerine de uğrayarak, vergi toplamak ve yerleşim sakinlerinin gelecek bahar Laba nehrine topraklarından sınır dışı edilmelerini kabul ettiklerinin teyidini almak için Kuban'dan Belaya nehrinin alçak kesimlerine doğru ilerledi. Ayın 21'inde birlikler Kuban'a vardı. Labinsk geçidinde ki karantinadan sonra herkes görevine geri döndü."

Belge 50

Baron Rosien'den Chirinechev'e 672, 9 Kasım 1837 No.25 Sayfa 769

Kasımın on beşinde General Zas Kuban'ın ötelere doğru yola çıktı... Nehri geçti ve aynı gün düşman tarafından kontrol edilen iki geçite ulaştı... Ancak, birliklerimizin ve subaylarımızın cesareti Dağlıları hızlıca bozguna uğrattı, düşmanın kaybettiği bölgeler yağmalandıktan sonra yakıldı... Müttefik olmayanlara gelince, sert bir terör ve korkuya maruz kaldıklarından, merhamet ve uzlaşma dilenmeye zorlandılar ve önde gelenlerini zorunlu vergiye bağlamak üzere General Zas'a gönderdiler...

Belge 51



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Baron Rosien den Chirinechev'e 742, 29 Ocak 1867 No.98 Sayfa 866

"... Ekselanslarının arzusu Anapa'da bulunan Kazak Piyade Birliklerine semtlerini burada kurmalarına izin vererek şekillendi ve onlara ilk etapta yardımcı olunarak yerleşmeleri için cesaretlendirdi. Bu yolda ve bu süre boyunca **Natokhawajların** topraklarında bulunan silahlı Rus nüfusu çok daha fazla güçlü olacak ve birliklerin müdahalesine gerek kalmaksızın o bölgede kendi kendilerini koruyabilecek konuma gelmiş olacak.

Belge 52

**Baron Rosien'den Chirinechev'e 751, 26 Haziran 1837 No. 224
Anapa Sayfa 875**

Tümgeneral Siborski'ye aşağıdaki emri verdim:

"Temelini taştan inşa edeceğiniz kalenin tamamlanması. Çevredeki Dağlılar eğer itaatlerini bildirmezlerse yakındaki yerleşim birimlerini yıkacağız, yok edeceğiz."

Belge 53

6. bölüm, P.2

866. Tozhe, 29 Kasım 1823 Tarihli P. 490

" 30 Eylül gecesinde özel görev kuvveti 'Nevinnogo Mysa' dan Laba nehrinin üst taraflarına ilerledi. Gece boyunca yapılan birçok manevra ve üç yürüyüşün ardından, fark edilmeden **Naghwey** civarlarına vardılar. Bu bölgede (yerleşim birimlerinde) yaşayanlar bizim sınırlarımızdan çok uzakta oldukları için bir



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



saldırı beklemiyorlardı ne de bir saldırı için hazırlıklıydılar. Kazakların ani ortaya çıkışı ve saldırılarının yarattığı şaşkınlıkla çok az bir direniş göstererek, daha çok hayatta kalmak için kaçmayı tercih ettiler. Çevredeki üç yerleşim bir anda sarıldı ve bölgenin Laba nehrinin sol tarafıyla olan bağlantısı kesildi. Düşman bölgedeki evlere sığındı, ibadet yerlerine ve ormana saklandı. Her cinsiyet ve yaştan en az 300 kişi öldürüldü, 566 kişi yakalandı ve 2000 sığır yağmalandı.”

Belge 54

Herkesin hamisi, General Yermelov'un Raporu, 1 Nisan

1826 No. 10. Gizli (Sayfa 494).

“General Vlassov ayın 24'ünde 3000 kişilik bir partizan grubuyla, Kuban ötesinde yaşayanların üzerinde ki kötü şanstın yararlanarak ve onları cezalandırmak için “Natokhawaj” bölgesine ilerledi ve onlara şafak vaktinde beklemedikleri bir şekilde saldırdı. Natokhawaj halkı kendisini yürekli bir şekilde ve kararlılıkla savunmasına rağmen hüsrana uğradı ve ağır kayıplar verdi. Sonunda, 46 tanesini ele geçirdik, bu sırada bizim 1 askerimiz öldürüldü; 1 subayımız, 2 astsubayımız ve 7 askerimiz yaralandı.”

Belge 55

870 General Yermolov'a k.s Skassi raporu, 04.04.1826 No.63 Kerch

“... Geçen 25 ve 26 Şubat akşamlarında Tümgeneral Vlassov, Kuban nehrini büyük bir Kazak birliği eşliğinde sınır kalesi Andrevski üzerinden geçti ve kasabalara saldırılar başlattı... Bölgeyi yağmalaması için Kazaklara verdi ve Kazaklar tüm ganimetleri topladılar. 25 kişiyi öldürüp, 1'i kadın 1'i çocuk 45 kişiyi ele geçirdiler. Evler yakıldı ve 2000 koyun yağmalandı.

Sayfa 495

Natokawajların birçok akrabası ve destekçisi hiçbir suçları olmadan idam edildi. Karadeniz Kuvvetleri Komutanının Kuban ötesine harekâtı sırasında... General Vlassov'dan alınan cevapta;



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Üzgünlük içinde fark ettim ki ortaya konulan hareket ve harekâтта abartılı olan dâhil, birçok görevde suçlular yerine masum halk zarar gördü... Adaletsizlik her yere yayılmış ve duyulmuş ve o milletlerle bizim arasında barışçıl ilişkiler kurma ümidi ortadan kalkmış... Şimdiye kadar, Tümgeneral Vlassov'un; yakın tüm Çerkes bölgelerinin liderlerini '25 Şubat'taki görevlerde acı çekenlerin masumluklarını kabul etmek ve adaletin sağlanacağını' bildirmek üzere çağırılması teklifimi kabul edeceğini umarak bu talihsiz olayı size bildirmeyi şimdiye kadar erteledim, ama ekselansları bunu kabul etmedi.

Belge 56

Çerkes Dağlarında göreve resmi olarak başlayan askerlerden gelen raporun k.s Skassi tarafından özeti. 20 Şubat'tan 4 Mart'a. Sayfa 496-497

"... Bu ayın 25 ve 26'sı gecesi Ruslar Psebej köyüne saldırdı ve hiç bir suçu olmayan 7 aileyi esir aldı... Ailelerden ikisinin tüm fertleri orada öldürüldü ve bu talihsiz olaydaki gibi direniş gösteren herkesin kaderi aynıydı... Ölen Kalabatoğlu'nun karısı esir edildi ayrıca onun kız kardeşi ve genç erkek kardeşi Geryaya, sağ kalabilen sadece iki köylüsüyle birlikte esir edildi. Evlerdeki eşyalar yağmalandıktan sonra evler ateşe verildi. Saat Geryaya ailesinden kaç ferdin öldürüldüğü henüz bilinmiyor."

Belge 57

Başkomutan ile kurmayı General Yermolov'a 871, 29 Temmuz 1826 Moskova, Sayfa 497

Karadeniz Birlikleri Komutanı Tümgeneral Vlassov'un eylemleri hakkında gereken araştırmayı tamamlayan Strelkov'dan rapor... Ve onun **Natokhawaj** Çerkeslerine karşı yaptığı ve aldığı ilk



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



suçlamaların yoğunluğunu arttıran yasadışı eylemlerini gördüm. Kolayca anlayabilirsiniz ki, bu durum o ve arkadaşları için sadece, basit bir çabayla zavallı insanların evlerini yıkarak savaş madalyası alıp rütbesini yükseltme arzusu değil, kabul edilemez bir kibir ve bir çeşit tutkuydu.

Belge 58

Cilt 7 Sayfa 866

Daha önce Kabardeylere ait olan topraklar Kabardeylerden alındı ve sadece Malka nehrinde bulunan Kabardey toprakları değil, Kabardey'in kendisi Vladikavkazsqui kalesinden başlayarak Kuban nehrine kadar uzanan Kabardeylerin sahip oldukları bütün topraklar alındı ve karşılığında Kabardeylere hiç ödeme yapılmaksızın şimdi hükümetin malı oldu. General Yermolov'un 8 Haziran 1822 tarihli broşüründe bildirdiği- halka ait hiç bir arazi (toprak, tuz gölleri) onlardan geri alınmayacağını- söyleyen bildiriye rağmen, Ayrıca Etok ve Kuban nehirleri civarında bulunan hatırlanamayacak kadar eski tarihten bu yana Kabardeylere ait olan tuz gölleri Kabardeylerden alındı. Yermolov, Korgeneral Villiaminov'a Khopirsk Kazak Alayının imtiyazı için mükâfat olarak verilen Kuban tuz gölünden hayvan sürüleri için çamur getirilmesine izin verdi. Etok ve Zulk nehirleri içlerindeki tuz gölleriyle beraber Volgsk Kazak Alayına mükâfat olarak verildi. Bundan sonra hayvan besleyerek geçimlerini sağlayan ve bunun için tuzlu çamur ve geniş arazilere ihtiyaç duyan Kabardeylere hükümetin kendi topraklarını ve tuz göllerini geri vermediği için aşırı yoksulluk çekmek zaruri oldu. Onlar önceleri türlü türlü hayvan zenginliği yüzünden çok zenginlerdi, bu durum bir kaç lidere sınır istasyonlarının vekâleti üzerine değişti. Bu liderler sadece karışıklık beklediler ve Kabardeyleri boşyere hırsızlıkla suçladılar ve bazen söyledikleri her şey yalandı ve iftiraydı. Yetkilerini kullanarak bir mahkemede sınır bölgesinde hayvan sürülerini otlatan Kabardeylerin hayvanlarını ele geçirdiler. Böyle olaylar yılda bir kaç kez tekrarlandı. Yetkililere göre Kabardeyler suçlu olsalar da olmasalar da aynı haksızlığa



uğruyorlardı ve hatta yetkililerden garanti belgesi alan Kabardeyler bile aynı duruma maruz kaldı. Böyle uygulamalar Kabardeylerin hızlı bir şekilde fakirleşmesine yol açtı ve bu adaletsiz işgalden dağlara kaçarak, dağlara saklanmak zorunda kalan Kabardeylere kadar yayıldı. Onların çoğu Kuban ötesine kaçtı ve bazıları öfkelerinden deli gibi intikam almak için sınır hatları bölgesini yağmaladı. 1818 de Costantinogorsk Kalesinden 7 verst uzaklıkta bulunan Tram yerleşimi işgal edildi ve tamamıyla yok edildi. Hayvanlar hiç bir neden olmaksızın yağmalandı. Bir süre sonra ve bazı depolarında kalmış olabilecek buğdayları aramak için bazı sakinler eski evlerine geri döndü, onlardan 2 tanesi yakalandı ve askeri birime teslim edildi.

Belge 59

844 Koditnsa'dan General Paskevich'e raporu, 22 Nisan 1827 No. 155 Kerch Sayfa 873

"...Dağlılar için en önemli ve tek çözüm (neden) Türk vatandaşı olmaya hazır olmak, Tümgeneral Vlassov Kuban sınırının komutasını aldı ve muhtemelen bir çeşit ihtiras ve saplantı kazandıran bir dereceye kadar yıkıcı bir yol izledi. O, Karadeniz Birlikleri komutasını üstüne alır almaz Kuban ötesindeki halklarla sınırlarda yürürlükte olan güvenlik ve barış anlaşmasını ihlal etti. O, Kuban nehrini geçerek Çerkes topraklarında eylemlerine başladı. Ormanları kesti, Çerkeslerin tarlalarını yaktı ve sonunda Çerkes yerleşimlerine saldırdı ve her şeyi yok etti. Düzensiz imhalarda dâhil olmak üzere Çerkeslere karşı yapılan seferler arasında bu Tümgeneralin 1823 Martında kendisine eşlik eden 3 Karadeniz Kazak Birliğiyle birlikte Kuban nehrini geçerek Rusya'ya uzunca bir süredir sadık olan Bjeduğ bölgeleri ve diğer Çerkes kabilelerinde büyük bir terör-kargaşaya neden olduğu saldırı kadar kötüsüne şahit olamazsınız. Bu gaddarlık Dağlılarda büyük bir öfkeye neden oldu. Hiç bir suçu olmadan mülkleri-arazileri ellerinden çalınan Çerkesler intikam için hevesliydimler. Ve sınırlarımıza doğru zararlara sebep olmaya başladılar."



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Belge 60

General Paskevich'ten General Nissillerod'a 874, 5 Haziran 1831 tarihli No. 1102 Sayfa 902-903

"... Kafkas kabilelerini, özellikle Kuban ötesinde olanlarını terbiye etme sürecinde temel prensip olarak birleşik askeri bir güç oluşturma kararı alınmalı. Küçük ve geçici zaferler bu görevi tamamlamayacak. Dağlılar daima doğrudan karşılaşmadan kaçınarak gerilla savaşı veriyorlar. Aşağıda belirtilen görev alanlarında devam eden uygulamalarımızla onları sadece temel yaşam maddelerinden -bu temel maddeler onların ziraatları için gerekli olan temel maddeler olacak- yoksun bırakarak, onları gönüllü olarak hükümetimizin yüce bağışlayıcılığını ve korumasını istemeye zorlayacak..."

"Kuban ötesindeki halklarını ehlilileştirmek-terbiye etme konusunda yerine getirilmesi gereken en önemli esaslar ve metotlar:

- 1) Birliklerimizin onların bütün ziraatlarının olduğu ve şu anki varlıklarının sebebi olan mercanlarda, şehir yakınlarında ve nehir çıkışlarında yani onların en önemli konumlarını ve alanlarında sürekli olarak hâkim olması.
- 2) Yukarıda belirtilen alanlarda kalelerin inşa edilmesi ve bu alanların yakınında askeri yerleşim birimlerinin kurulması.
- 3) Bir kez daha, ordunun her yerde denetçi olması
- 4)
- 5) Kabileler arasında itilaf olmayan davaların artmasını desteklemek ve zayıfa yardımcı olmak.
- 6)



7)

8) Onların cesur ruhlarını zayıflatabilmek için mümkün olan her yolu denemek..."

Belge 61

Tümgeneral Bekovich ve Yarbay Gasfort'un Paskevich'e raporu, 17 Eylül 1830 Sayfa 906

Hâkimiyet altına girmeyen- Abaza kabilesini de içeren- ana retçilere karşı harekete geçme emrini hayata geçirmek için Adıgey kolllarının bazılarını ikna etmek şüphesiz mümkün ve bunu yaparak aralarındaki uyumdan geriye kalanı da ortadan kaldırmış oluyoruz ki bu uyum, Rusya'nın şu anki durumunda en çıkarlı yol değil.

Belge 62

"... Kafkas cephesinin sağ kanadında eylemlerimiz az başarılı olmadı. Tümgeneral Zas'ın Abazaları uğrattığı yenilgi, sınırlarımıza yaklaşan düşmanlar için bir uyarı oldu ve Karadeniz Kıyısı Cephesi üzerinde, Ubıh topraklarında Mykolayiv Kalesini ve Tuapse kapısında Teginskoe Kalesini inşa ettiler..."

Belge 63

Kasım 1833'de Tümgeneral Zas bir saldırı başlattı ve Prens Aytek Kanukoua Yerleşimini yok etti. Ve 1834 de, Kuban cephesine **Makhosh** Tlabgay yerleşimini yok etmesi için emir verdi. Nisan'da Kizilbekleri cezalandırdı, Haziran'da Barakay yerleşimi ve Eylül'de Anzor yerleşimi cezalandırıldı... Eylül'de Kuban bloğu



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



ötelerini aştı, Ubıhlardan neredeyse 6000 baş sığır gasp etti ve Hodz nehri tepelerinde bulunan Barko yerleşimine saldırdı ve Ekim'de Prens İbrahim Dakshoka yerleşimini hedef aldı. 1836'da **Bselen** ve **Bashilbaylar** gibi Abazaları da boyunduruğu altına almak ve cezalandırmak için Kuban'ın ötesine hareket etti. Yaramaz Kabardeyleri disiplin altına almak için bir birlik gönderdi. Eylül'de **Hojhable** yerleşimi, Gurmai Abaza (abazin) yerleşimi ve Maykop nehri yükseklerinde Nawk nehri civarında yerleşen Berzeg yerleşiminin tamamını yok etti. Ve aynı ay Kuban ötesinde karla kaplı dağ eteklerinde, Küçük Zelenchuk kuzeyinde bulunan Hawst eteklerinde yaşayan insanları imha etti."

Belge 64

Paskevich'den Chirinechev'e No.361 15-05-1829 Sayfa 960

Tümgeneral Perovsky, Dağlıları bağımsız bir ulus gibi görüyor ve Kuban'ın onlar için sınıra bitişik en iyi alan olduğuna inanıyor. Fakat Anapa'nın işgal edilmesinin amacı, Dağlılarla Türkler arasındaki ilişkiyi engellemektir. Ve yetkililer Kafkasya'nın haydut nesilleriyle bir birliktelik aramıyorlar. Ancak tam bir baskı kurmaya çalışıyorlar çünkü sınırlarımızın güvenliğinden emin olmak için alınabilecek başka önlemler yok...

Tümgeneral Perovsky, Dağlıların silahlanmasından korkuyor ve diğer yandan silahlı güçler tek başına onları baskı altına almaya yetecek düzeyde. Onlara karşı savaş, tamamen barışa razı olsalar bile bitmeyecek. Yani saldırmalarından korkmamız, onları baskı altında tutacak olan daha fazla anlaşma yapma seçeneğimizin önünde engel olmamalıdır.

Belge 65

03-12-1829 dan 12 No.2324 Sayfa 962



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



"GI, Anapa bölgesinde, dışardan gelenlerin, uygulanabilir bir Kazak yerleşim alanı oluşturmasıyla ilgili fikrinde kararlı. Bu amaç için mümkün olan bütün uygun koşullar ve istenilen imtiyazlar sağlanacak ve zeyilnamede detayları ile açıklanacaktır. Kin tutan Dağlılara karşı bir sonraki görevimiz bitirilene kadar, yani sonuç olarak Kuban ötesinde yaşayan barbarların saldırılarına karşı sınır hattının güvenliği sağlanıncaya kadar, Ekselanları, Anapa yakınındaki yerleşme işleminin ertelenmesine karar verdi..."

Belge 66

Chirinechev'den General Golovin'e 24-02-1840 No.117 Sayfa 242

Bu hareketin esas amacı olan Dağlıların dış ilişkilerine son verme işlemi hemen hemen başarıyla sonuçlandı, Azov denizindeki bot sayısı ve kıyıları arasındaki bot seferlerini artırmaya yönelik çözüm önerileriyle de hiç kuşku yok ki tamamen başarılı olacaktır... Sonrasında ise sahil merkezini iki veya üç parçaya ayırarak Dağlıların sindirilmesi sistematığının ilk bölümünü başarıyla tamamlayabiliriz. Daha sonra ise orduları Dağlılara karşı kullanma zamanı geldiğinde hiçbir bölgede koşulsuz ve tam bir itaat ile karşılaşmayacağız. Bu hareket ise General Grabbi'nin görüşüne uygun bir şekilde ordunun büyük birlikleri tarafından ciddi bir şekilde güç kullanarak çözülebilir, ordunun küçük birlikleriyle değil...

E.V'nin Kafkaslar üzerindeki sindirme çalışmaları gereği ve sistemine göre, bölgeye ve kalelere el konmasıyla, oralara tekrardan yerleştirilen ya Karadeniz güçleri ya Malarosque Kazakları geride kalan ne varsa ele geçirmelidir.



Belge 67

Kafkas Dağlı kabileleri üzerinde kapsamlı bir baskı oluşturmak için hazırlanan ön planın gözden geçirilmesi

Sayfa:244

G.I.'nin önceden hazırlanmış planı, Kafkas kabilelerini genel bir baskı altına almanın, yalnızca; Dağlılar tarafından edinilen her veya çoğu kurtuluş yolunun azar azar ellerinden alınmasıyla mümkün olduğu düşüncesine dayanıyordu ki böylece varlıkları mümkün olduğu kadar baskı ve stres altına alınacak ve yetkililerin isteklerine kayıtsız şartsız boyun eğmeye zorlanacaklardı.



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Bu eylemlerin, bir yandan Dağlıları topraklarında baskı altına alacağı varsayılıyor ve böylece Rus nüfus tarafından ekip biçmeye uygun toprakları kontrol edeceğimiz düşünülüyor. Diğer yandan ise Dağlıların yabancı ülkelerle herhangi bir iletişimde veya ilişkide bulunmalarının ve yaşamak için gereksinimi oldukları şeylerin engelleneceği ve bunların sadece yetkililerin emirleriyle veya uygun bulmasıyla elde edilir hale getirilebileceği düşünülüyor.

Bu çifte amaca ulaşmanın tek yolu belirtildiği gibi ordu kuvvetleri olmadan bu amaca ulaşamayacağını bilmek ama kullanımının limitlerini de çizilecek planda kesinlikle tanımlamaktır.

...Bunun için, onlara karşı yürütülecek olan teklif edilen askeri operasyonların ana özellikleri Dağlıları baskı altına almak için kullanılacak kabul edilmiş planda açıklandı. Öncelikle operasyonların yürütüleceği o bölgelerde sert, koşulsuz astlık için bu kararlılıkla ve süreklilikle elde edilmeli, ikinci olarak... Giderek... Üçüncü olarak... Tutarlı tarzda...

Sayfa:246

Er ya da geç, geriye kalan, Kafkas Liderliği'nin yorumlarına göre, eğer yapılmazsa baskı altına almada başarı bekleyemeyeceğimiz askeri operasyonları gerçekleştirmektir. Askeri güçlerin kullanılmasının gerekliliği asla reddedilmemeli ama diğer taraftan G.I' nin hazırladığı plana göre kapsamlı bir sükûnet oluşturmak öncelikli tutulmalıdır.

Belge 68

255 Elyaur Grabbi'nin Chirinechev'e Raporu



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



"... Bu koşullar şunlardır: 1)... 2)... 3)... 4)... 5) Kaçak ticareti engellemek için en uygun önlem olan denizden 20-25 versts uzaklıktaki yerlerdeki boyun eğmeyen bütün yerleşimlerin ortadan kaldırılması. 6) Kuban ötesindeki boyun eğmeyen kabilelere karşı silahlı kuvvetlerin ve hizipçi grupların gönderilmesi."

Belge 69

257. Chirinechev den Elyaur Grabbi'ye Rapor

Gerçekten fark edebileceğiniz gibi tüm kuvvetler olanca çabalarıyla Karadeniz'in batı kıyılarını terk etmeleri için Kafkas hattıyla ilgili planlarımızı onaylar biçimde onlara baskı uyguluyorlar. Fakat bu baskı daha önceden hazırlanmış ve altı yıldır müthiş bir kararlılık ve devamlılıkla uygulanan Kafkasyalıları pasifleştirme planının önemli bir parçasıdır. G.I nin ilkelerine göre şimdi de erken veya genel sonuçlar almamızda beklenebilir. Ön hatta ise karşılaştığımız üzücü olaylara rağmen Dağlıların isyanının onlara olanak sağlamayan bir durum olarak anlaşılması gerekir. Öte yandan bağımsızlıklarını korumaya dair umutlarını zaman kaybetmeksizin yok edecek en uygun şartlar olduğu gerçeği dikkate alınmalıdır.

Belge 70



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



260. General Golovin'in Chirinechev'e Raporu

9 Temmuz 1840 No. 762 - Sayfa 263

"Ubih topraklarının elde edilmesine ilişkin olarak, Korgeneral Raevski'den alınan emirler doğrultusunda, böyle bir keşfin sonbaharın sonuna doğru yapılmasının daha uygun olmasına rağmen, Psezyuape ve Tuapse nehirleri üzerindeki mesafeyi koruma kararı alınmıştır. Sonbaharda Dağlıların yerleşimlerinden toplamış oldukları hasatlarını yok etmek ve sonbahar ve kış aylarında Dağlılar ve aileleri için daha da hayati olan evlerini yıkmaya fırsatımız olacaktır."

Belge 71



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



386 Tümgeneral Zas'tan General Golovin'e

25 Nisan 1838 No. 592

Bu ayın on sekizinde harap edilen Hartsiz yerleşiminden çok da uzakta olmayan Belaya nehri ardındaki kalabalık bir Abaza toplumuna yönelik saldırılarda bulundum.

Belge 72

399. Tümgeneral Siborski'nin General Golovin'e Raporu

11 Temmuz 1838 No.50 - Sayfa 457

"...Tümgeneral'in ilerlemek için koşullu bir işareti olduğu, Çerkesleri silahsızlandırmak için bir emri olduğu, eğer Çerkesleri zapt etme eyleminde başarıya ulaşırsa karşıda yamaçların altında bulunan Çerkes yerleşimlerini yakıp yok etmek gerektiği bir hakikattir..."

...Özel Grubun lideri yağmalanan silahları alarak ve aynı zamanda düşmana ait iki büyük yerleşimi yakıp yıkmaya emri vererek en kısa yoldan geri çekilme kararı aldı...

Mingeleski Alayı topçuları, 50 polisle birlikte diğer yakın iki yerleşimi ateş ederek ortadan kaldırdı...

Belge 73

413 General Golovin

29 Şubat 1840 No. 1253 - Sayfa 468

Düşman yerleşimlerine keşif yapılırken göz önüne alınması gereken koşullar aşağıda belirtilmektedir:

Öncelikle, yerleşim yerleri kıyı boyu kalelerine yakın olması gerekir, böylece özel görev kuvveti hiç bir şekilde karşı koyma ile karşılaşmayacaktır. Diğer yandan, bu yerleşimlerin Dağlıların kendileri için önemi ve değeri ortadadır. Bu



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



nedenledir ki, bir sonucu ve etkisi olmayacak hiç bir çaba ve zaman boşa harcanmayacaktır. Son olarak ise, yerleşim yerlerinin uzun bir süreliğine bize hizmet etmesi için sert, korkutucu ama adaletli bir yönetim örneği uygulanabilir.”

Belge 74

Sayfa 414; Korgeneral Raevski'nin Dağlılarla ticaretine dair gözlemler ve Doğu Yaka'ya sınır dışı edilme durumu;

Sayfa 473, dağlılarla yapılan ticaret

“... Bu ticaretin başarısız olmasına etki eden nedenlerden söz etmeyeceğim. Ticaretin durdurulma nedeni yalnızca bölgenin Rusya'ya erişimiyle alakalıdır. Bölgeye erişimle birlikte yerel otorite bizim açımızdan barışçıl ve ticari olan tüm ilişkileri, özellikle de Dağlılar için gerekli olan tuz ihracatını durdurmaya yönelik bir yöntem geliştirdi... Ve yetkililer denizde bulunan donanmalarını gizlemeyi ve deniz kıyısından her hangi bir malın girişini engellemeyi amaçladı. Böylelikle 800 bin Dağlıyı aç ve yoksul bir şekilde tutarak onları zayıflatmayı ve sonunda saldırılarla dağların içine doğru onları sindirmeyi ve baskı altına almayı amaçlamışlardır...”

Belge 75

417. Chirinechev'den General Golovin'e 29-03-1840 No. 174 Sayfa 482

“ Aynı anda veya birbirine yakın iki saldırının gerçekleşmesi durumunda Dağlılar üzerinde büyük bir etki yaratılmış olacaktır. Onların güçlerinin dağılmasından başka, hedeflerin başarılmasını hızlandıracak ve bu sadece görevi kolaylaştırmakla kalmayacak ayrıca bize en yakında bulunan alanlarda Dağlıları arayarak onlara en şiddetli ceza vermemizi de sağlayacaktır..”



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Belge 76

Sayfa 483

Daha önce sözü edilen saldırılar tamamlandıktan sonra Ubıh topraklarına yapılacak olan saldırı kararı ele alınacaktır. Onların Rusya'nın ne derece korkunç ve vahşi bir güce sahip olduğunu anlamasını sağlamak için Dağlıları daha şiddetli cezalandırmak, amacımız olmalıdır. Bu saldırının niteliğine bakılmaksızın, yakın yerleşimler daha fazla saldırı uygulanmalıdır.

Belge 77

421 Chirinechev'den General Golovin'e 12-04-1840 No.2192 Sayfa 488

"...Ekselansları imparator Dağlılar tarafından yıkılan kalelerin yeniden yapılmasının yararlı olacağını ve bu grubu kullanarak Novoginsk kalesinden veya her hangi bir kıyı noktasından Ubıh topraklarının derinlerine doğru güçlü bir saldırı yapılmasının, yaşanan son talihsiz olaylardaki günahları için şiddetli bir şekilde cezalandırılması gerektiğini düşünüyorlar.

Dağlıları cezalandırmak için bu önemli prosedürle birlikte... Ekselansları İmparator Dağlıları evlerinde zapt etmek, onların ekinlerini ve gıda rezervlerini yok etmek için Laba nehrinin doğu yakasında bu yaz her türlü çabayı göstermeye istekliler..."

Belge 78

422. General Golovin'nin Chirinechev'e Raporu

12-05-1840 No.212 - Sayfa 488



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



“Önceki gün, komşu tepelerde küçük Dağlı grupları gözlemlendi. Ertesi gün, saldırımızı gerçekleştirdik ve İmparator Majestelerinin kararına uygun gelmek için birliklerimizin savaşmak konusundaki genel isteğine rağmen her hangi bir direnişle karşılaşmaksızın tepeleri ele geçirmemiz birlikler için üzücü oldu.”

Belge 79

423. Tümgeneral Raevsky'den Vorontsov'a

25 Mayıs 1840 No.69- Sayfa 489

“...Yaygın olan kaniya karşıyım, her şeyi göze alarak **St. Pittsburg'da** Dağlıların tuz ticaretini engellemekle sonuçlanan kararın onların sindirilmesine engel olacağını ve onları Türkiye'nin etkisiyle güçlendireceği, bunun dışında Dağlıların Rusya'dan bağımsız olarak yaşayabilmeleri için yollar arama konusunda Dağlıları mecbur bırakacağı ve onları kaçakçılığa cesaretlendirebileceği konusunda sorular sordum. Daha önceleri Dağlılarla tuz ticareti yapılırken onların her hangi bir düşmanca girişimleri olmamıştı. Novo Troitsqoy, Dağlılarla ticaret yoluyla bu barışçıl ilişkilerin ne kadar uzak olabileceğinin ve bütün doğu kıyıları boyunca garnizonlarımızın durumlarını ne kadar geliştirebileceğimizin canlı bir delili.

Novo Troitsqoy'da 6 aydan fazla bir süre için bir garnizonu besleyebilecek nitelikte yaklaşık 20 sığır buldum... Dağlılar askerlerimizden yüksek fiyatlarla kullanılmış elbiseler satın alıyorlar. Ve bizimle ticari kurma işiyle ilgilenmeyen düşmanımız Ubıhlar hayatlarını tehlikeye atarak askerlerimizin elbiselerini ve örtülerini ele geçirmek, askerlerimizin bedenlerini almak için kalelerimize sızıyorlar.

Belge 80



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



432. General Golovin'in Chirinechev'e Raporu

23-01-184 No. 122- Sayfa 497

İki hafta zarfında D tamamıyla işgal edildi, nüfus boşaltıldı ve bizim bütün kaybımız sadece 6 Rus askerinin de içinde bulunduğu 10 ölü ve 20 yaralı oldu.

Belge 81

433. Kontrol Direktörü Serebriakov'un Korgeneral Raevski'ye Raporu

31-01-1841, No. 323 "Molodyts" Gemisi Sayfa 498

Dağlıları açlık noktasına getiren aşırı yoksulluk seviyesine ulaşması onların perişan durumlarından kazanabileceğimiz çıkarlarımızla ilgili bir önceki teorinizi zaruri olarak değiştirmenizi zorunlu kılıyor. Onların sindirilmesini hızlandırmak için sadece kibar ve gösterişli bir yöntemler kullandık fakat ne yazık ki bu yöntemler bu barbarlar tarafından takdir görmedi.

757 numaralı belgede geçen sene 21 Mayıs 1840'nın başlarında belirtmiş olduğum gibi, **Natokhawaj'ları** sürmek için gerekli görülen uygun koşullar bu noktada hiç bir şekilde elde edilebilir değildi. Onları 1839 yılında hasat zamanını değerlendirme çabalarından mahrum ettikten sonra, dağlarda yaşanan fakirlikte artış gözlemlendi. Eğer tüm ekinlerini önümüzdeki yaz içerisinde yerle bir edersek, önümüzdeki kış açlık çekeceklerdir.

Natojhawaj'ların bir şeylerden feragat etmeleri gerektiğini anlamalarını sağlamak için geniş çapta yöntemler uygulamamıza



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



gerek yok; sınır dışı edilecekleri gerçeğini kabul etmek zorunluluğunu zaten hissedeceklerdir. Eğer Kafkaslarda yürütmekte olduğumuz misyoner çabalar planladığımız gibi amacına ulaşırsa, 6 bin insanın sınır dışı edilme işlemi gerçekleşecektir. Sözünü ettiğimiz güçler iki veya üç gruba dağıldılar ve başta Anapa, Kuban ve Novorosisk olmak üzere farklı birçok noktadan farklı zamanlarda veya aynı anda ani saldırılar gerçekleştirecekler. Tüm yönlerden gelen ani saldırılarıyla birlikte, bölgede terör ve yıkım hakim olacaktır. Sonrasında, bir yaz boyunca **Natojhawaj'ın** etrafını sarmış olacağız.

Tüm bu çabalar sonucu elde edecek olduğumuz faydalar ise şu şekilde sıralanabilir: fethedilen ve baskılar altında tutulan **Natokhaway** bölgesi herhangi bir yardımdan yoksun kalacaklardır, zira açlık ve muhtaçlık hiç bu denli şiddetli yaşanmamıştır. **Natojhawaj**, halkı yıllardır refah içinde yaşayan ama artık bir ekmeğe muhtaç durumda olan bir bölge olacaktır. Kısacası, boyun eğmeyi kesinlikle reddeden Dağlılar en verimli topraklarını kaybedecek olup, yaşanan bu durum vahametini korumayı sürdürecektir. Dağlarda yaşayan insanların hayatları da buradan tahliye edilenlerin gelmesiyle etki görecektir.

Belge 82

Sayfa 502

"...Dağlılara göre, bir bakımdan onların dokunulmazlıklarından eminler..diğer yandan biz sürpriz bir şekilde onlara saldırarak onların direnme kabiliyetlerini kırmak, böylelikle onları istekli olarak veya zorla sessiz izleyiciler olmasını sağlayabilecek ve hatta onlar bizim merhametimize şükran olarak bize iyi ev sahipliği sunacaklar.Diğer taraftan onlar kendi



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



içlerinden: Bu istenmeyen misafirlerimizden mümkün olduğunca çabuk kurtulabilir miyiz, diyecekler.”

Belge 83

434. Korgeneral Raevski'den Chirinechev'e

28-02-1841 No.65 Kerch-Sayfa 505

“...Kontrol Direktörünün planları sadece Dağlıları yok etme, imha etme ve sindirmeye yöneliktir.”

Belge 84

439. Chirinechev, 16-09-1841 No. 279 -Conf. Sayfa 515

Düşman kuvvetinin bir bölümünü oyalamak amacıyla, Abhazya valisine 2 botla birlikte 450 milisini Golovinsqui Kalesine göndermesini, buraya vardıkları gece yakın yerleşimlere ani bir saldırı başlatmasını önerdim. Tümgeneral Sharvashedzy milislerinin eşliğinde kişisel olarak bölgeye hareket etti ve olağanüstü bir başarıyla görevi tamamladı, fakat milisler 3 yerleşim yerinde bazı boş evler buldu, bu evleri yakarak herhangi bir ganimet elde etmeden ve herhangi bir düşman tarafından takip edilmeden milisler geri döndü.

...Ayın on beşinde, yer hazırlandıktan sonra, ormanlardan tedarik ağaçlardan üretilen hammaddelerden oluşan gerekli malzemeler transfer edildi. Duamızı yaptık ve kalemizin temelini attık. Bu süre boyunca, Ubıhlar hasat toplamakla ve kendi aralarında bundan sonra atacakları adımın ne olduğunu tartışmakla meşguldüler fakat bir karara varamadılar. Şartlar gerektiği uzun iş ilerleyene dek bekleyeceğim..ve görüşmeler herhangi bir neticeyle sonuçlanmazsa, özel görev kuvvetiyle birlikte kuşatılan yerleşimleri ortadan kaldırmak için ilerleyeceğim.

Belge 85



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Sayfa 523, Bir Açıklama 19-12-1841 No. 292

Çerkeslerin barbar davranışları ve nankörlüklerini vurgulayanlar her kimse, bu durum onlara karşı inandırıcı bir sav olarak hizmet edebilecek barış-sever ilişkilerin ve iyi komşuluk ilişkileri kurma arzusunun bir kanıtı olabilir. Ve çoğunlukla bu gerçekten olursa, şu halde bu durum Rusya'nın diktatöryal ve zalim istek ve arzusu tarafından yaratılmıştır.

Belge 86

Cilt 6- A.P. Yermolov 1816-1827 Sayfa 942

"...Aynı mal sahipleri için ve asiller için Rusya'nın haklarını yeniden tesis etmek için bir mahkeme oturumu yapacağım ve din yetkililerini çağırmayı gerektiren davalar açacağım.

" Şu ana kadar elimizde olan çocuklar eğer yetkililer onların davranışlarından ve onların ebeveynlerinin sadakatlerinden memnun olmuşlarsa ailelerine dönebilecekler."

Belge 87

1 - 3 Ağustos, 1822 - Malka Nehri kenarındaki kamp.

1 Ağustos 1822-3 Malka Nehrinde Kamp

"...Özellikle Kabardeylere ve ayrıca halkın geneline, Kuban ötesine kaçan veya dağlarda saklanmakta olan bütün toprak sahipleri ve asillerin ülke çapında hain olarak değerlendirilecekleri duyuruldu. Onların bütün haklarını ve



önceliklerini ellerinden aldım. Onlarla her hangi bir şekilde ilişkisi olan her Kabardey şiddetli bir şekilde cezalandırılacak. Onlarla her hangi bir şekilde evlilik yapmak yasaklanmıştır. Ve onlarla ilgili kanunlara göre görülmekte olan her hangi bir dava varsa bundan böyle geçersizdir...”

Belge 88

Sayfa 943

Kuban ötesine kaçan hainlerden herhangi biri veya dağlarda gizlenmekte olan hainlerden biri bir köye saldırırsa veya saldırma niyetinde olursa ve bu köyden genel halk ateşli silahla karşılık vermezse, kullanmazsa bu köy inşa halindeki kalenin meriyle hedef noktası haline getirilerek cezalandırılacaktır...

Bundan böyle, bütün Kabardey toprak sahipleri ve asillere Kuban ötesine Karaçay'a veya Dağlıların yaşadıkları genel yerler gibi diğer milletlere çocuklarını göndermeleri yasaklanmıştır, çocuklar Kabardey'de kalmalı, eğitilmeli ve yetiştirilmelidir...”

Belge 89

**Cilt 10, 558. Korgeneral Rashpilya'dan Zavadovski'ye 4-12-1851
Bo. 273 Sayfa 609**

“**Khatami-hablyu'ya** birliklerin gelmesi yerleşimlerdeki en saygıdeğer ve yüksek mevkidekilerin görüşmeler yapmak için derhal gelmelerine yol açtı fakat onlarla kimse görüşme yapmadı, fakat onlara yarım saat içinde vergi ödemeler ve sadakat yemini etmezlerse yerleşimlerinin ortadan kaldırılacağı duyuruldu. Bu tehdit ve yerleşim yerine saldırı hazırlığı etkili oldu. Tam verilen sürede vergi **Hatukoh** soylu ailesi tarafından getirildi ve yerleşim yeri sakinleri yemin etmek için geldiler...”



Belge 90

560. Kafkas Münferit Lejyonu hakkında Prens Vorontsov'un Kararı 11 Aralık 1851 No. 184 Sayfa 612.

Karadeniz Kıyı Cephesi Güçleri komutanı bize karşı düşmanca tutumunu sürdüren **Natokhawaj'ların** cezalandırılması için 11 topçunun eşliğinde 4000 askerden oluşan özel bir görev kuvveti atadı.

Son yedi gündür devam eden ilerleme boyunca özel görev kuvveti evleri yıktı, gıda alanlarını yok etti ve çok fazla miktarda yerleşim yerini ateşe verdi.

Dağlıların direnmelerine rağmen birliklerimiz cesurca zorlu ilerleyişlerine devam etti. Ayın beşinde Dağlılar Adaghom vadisinde pusu kurdu, fakat pek çok yerleşim yakıldı, aynı ayın 6 ve 7'sinde birliklerimiz Gechepson vadisi ve Sheps nehri vadisinde bulunan yerleşim yerlerini ortadan kaldırdı, ayın 8'inde Tümgeneral Debo'nun kolu Nigni Hodako vadisi halkının direnişiyle karşılaştı, ayın 9'unda çok verimli ve yoğun bir nüfusun yaşadığı Pisva vadisindeki yerleşimler işgal edildi ve ayın 10'nunda Hops Nehri geçildi.

Kayıplarımız çok azdı, içlerinde bir subayın olduğu 3 ölü ve 34 yaralı. Casuslarımızdan aldığımız bilgilere göre düşmanın ölü ve yaralı olarak kaybı bizim kayıplarımızla karşılaştırıldığında çok büyüktü. Onların en büyük kayıpları sadece kış öncesinde 2500'den fazla evin yok edilmesi oldu.

Belge 93

Zas'ın Kuban Ötesine Görevi 7 Kasım 1833



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



7 Kasım günü şafak vakti Zaz ve müfrezesi Chamlyk nehrinin karşısına geçtikten ve Laba nehri ötesindeki şövalyeleri ona katıldıktan sonra piyade ve topçulara kendisini takip etmesi emrini verdi ve piyadeler gelene kadar Zas Dağlıların karıları ve çocuklarını ormanlara götürüp kendilerinin silahlarıyla birlikte kaldığı yerleşim yerinde 68 insanı ele geçirebildi. Bu yollar içinde Zas piyadeler varmadan önce yerleşim yeri üzerinde kontrol sağladı. Piyadeler geldiğinde, top ateşleriyle evleri yok etmeye başladılar, böylece Dağlıları evlerini terk etmeye mecbur bıraktılar Dağlılar evlerini terk ederken askerler ve Kazaklar onlara saldırdılar. Onların neredeyse tamamına yakını çatışmada öldürüldü ve yerleşim yeri yıkıldı.

F. A. Cherbin

Kuban Kazak Güçleri Tarihi

Cilt 2 Sayfa 403

Belge 94

Şubat 1834- Tlabgay Yerleşiminin Zas özel görev kuvveti elinden yok edilmesi

1834 Şubatının sonunda, Zas 800 süvari, 7 piyade tugayı ve 8 topçu eşliğinde Laba Nehri üzerinde bulunan Ubezhenkoy Kazak köyünden Zas'a göre Kazak köyüne saldırmaya niyetleri olan Dağlılardan bir grup olan **Mahoshianların** yaşadıkları Tlabgay yerleşimine doğru harekete geçti.

Kıştı. Kalın bir kar tabakası etrafı kaplamıştı. Özel görev kuvveti karlardan yollarını zorlukla aşarak yerleşim yerine geldi ve çevresini kuşattı ve Dağlıların hiç beklemedikleri bir zamanda yerleşime saldırdı. Yerleşim yeri ele geçirildi ve vahşice zulme uğratıldı. Saldırı düzenleme niyetinde olan grubun neredeyse tamamında dâhil olmak üzere 193 kişi öldürüldü. Buna ek olarak, özel görev kuvveti hem kadın hem de erkek olmak üzere



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



toplam 71 insanı esir aldı, 300 baş büyük baş hayvana el koydu ve 81 atı ele geçirdi.

F. A. Cherbin

Kuban Kazak Güçleri Tarihi

Cilt 2 - Sayfa 406

Belge 95

15 Haziran 1834 - Zas Özel Görev Kuvveti tarafından 2 Barakay Yerleşiminin Yok Edilmesi

Zas özel bir görev kuvveti oluşturdu ve 15 Haziran'da Voznisinskui Kalesi ve Laba nehrinde onlara eşlik etti. Özel görev kuvveti 5 topun nezaretinde 758 piyade ve 1545 Kazak süvarisinden oluşuyordu. 17 Haziran tarihinde onların güzergâhları üzerinde Girogievski Kalesi yakınlarından, Laba nehrinden 10 versts uzaklıkta 400 kişiden oluşan bir Çerkes grubu olduğu Zas'tan öğrenildi. Zas özel görev kuvveti görünmeyecek bir yerde bırakarak, 600 seçkin Kazakla birlikte Dağlıların toplandıkları bölgeye doğru ilerledi. Rus müfrezesinin gelmekte olduğunun farkına varan Dağlılar kaçtı fakat Kazaklar onları Laba nehrinden 2 versts uzaklıkta yakaladı. Karşılıklı olarak silahlar ateşlendi Dağlılar çok sayıda ölü ve yaralı kayıp verdi cesetlerinin 10'unu çatışma alanında bıraktılar. Çatışmada 1 Kazak öldürüldü 10 tanesi yaralandı. Aynı görev içinde, 2 Barakay yerleşimi ele geçirildi ve yağmalandı, 56 kişi esir alındı. Kazaklar Barakayların bütün mülklerini ele geçirdi. Çatışmalarda 4 Kazak öldürüldü. 14'ü yaralanırken çok sayıda ölü ve yaralı veren Barakayların kayıplarının tam sayısı ise bilinmiyor.

F. A. Cherbin.



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Kuban Cossack forces history

Kuban Kazak Güçleri Tarihi

Cilt 2 - Sayfa 406 - 407

Belge 96

Tam Yerleşiminin Zas tarafından yok edilmesi- 4 Kasım 1834

Zas; Don, Kuban hattı ve Stavropol'dan en iyi Kazakları ve Tivinsk, Novaginsk ve Kabardensk' 3 piyade taburundan askerler seçti. Özel görev kuvveti 581 piyade, 750 Kazak süvari ve 4 toptan oluşuyordu. Yerleşim ani bir saldırıyla ele geçirilirken çok sayıda korkusuz Çerkes şövalyesi imha edildi ve yıkıntılar arasına gömüldü. Onların cesetlerini alarak uzaklaşmaları mümkün olmadığından onların cesetleri de diğer pek çok cesedin arasında terkedilmiş olarak kaldı.

"Ayın dördünde Zas Tümgeneral Villiaminov'a yazdığı mektubunda şöyle söylüyordu: Dağlılar için bir kale olarak kabul edilen bölgeyi yıkmışsınız. Her şey temellerine kadar yerle bir edildi ve Dağlılar ne tepe yamaçları ne de karın hiç bir halinin birliklerimiz karşısında duramayacağını anladı, bu seferin büyük bir erkeklik, kararlılık ve sabır örneği olduğunu gösterdi. Yerleşim yeri ateş içindeyken tepe yamaçlarına saklanmayı başaramayan insanlar öldü. Bütün mülkler bir el koymaksızın yakıldı, her iki cinsiyetten 24 kişi esir edildi. Kuban ötesinin acı ama gerçek kanlı hikâyesi.

F. A. Cherbin

Kuban Kazak Güçleri Tarihi

Cilt 2 Sayfa 408



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Belge 97

Çerkesya'nın Bağımsızlık Bildirisi

1835 yılında Kafkas savaşları sırasında, oldukça zor şartlar altında bulunan Adige kabile liderleri birleşti ve bir "Bağımsızlık Bildirisi" hazırlanarak Avrupa ve Asya'daki krallıklara gönderildi. Bu hareketin, uluslar arası diplomasi alanında etkisi önemli oldu.

"Bildiri" aynı sene çeşitli yabancı basım organlarında yayımlandı. Aşağıdaki metin İngilizce bir yayından Rus diline çevrilmiştir:

"Kafkasyalılar Rus tebaası değillerdir, hatta Rusya ile barış içerisinde bile değiller, ancak herhangi bir yardım almaksızın uzun yıllardır Rusya ile savaş içerisindeyler. Onlar hiçbir hükümetten hiçbir yardım ve destek almadılar.

Müslümanların ruhani lideri olarak Sultan, bu bölgelerde kanunlarını yürütme alıştırmaları yaparken, aynı inancı paylaşan Karadeniz Kıyısı sakinlerini kendi kendilerini korumaya terk etti. Ve son zamanlarda limanlar onlara ihanet etti ve onları yardımsız bıraktı. Bir Paşa, altın karşılığında Anapa kapılarını açarken ve Moscovitlerin acımasızca talan yapmalarına göz yumarken, Çerkeslere; Rusların dost olarak, Sultan'a isyan eden Ermeni liderlerine karşı destek olmak için geldiklerini söylüyordu. Başka bir Paşa yine onlara ihanet etti ve onları birden yüzüstü bırakıp terk etti.

O zamandan beri, Çerkesler bağlılıklarını bildirmek ve yardım isteklerini dile getirmek için, elçilerini, vekillerini tekrar tekrar Sultan'a gönderdi, Çerkeslerin istekleri açık bir şekilde işitildi. Aynı maksatla Persiya'ya döndüler ve sonunda Mohamed Ali onların bağlılıklarını kabul etti ama yardım etmeyi reddetti.

Bütün bu durumlarda Çerkesya'dan vekiller, Rusya'nın bir halkın geleneklerine, inançlarına ve bütün bir mutluluğuna karşı olan



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



düşmanlığının ve baskısının ne kadar şiddetli olduğunu bilemeyecek kadar uzak mesafede bulunan kişilere gerçekleri anlatmakla görevlendirildiler. Aksi halde Çerkesler niçin bütün bu zaman boyunca onlara karşı savaş vermiş olsunlar ki? Rusların generalleri ne kadar karaktersiz ve acımasızlardı.

Çerkesleri yok etmek herkesin çıkarına uygun değildir. Daha ziyade onların desteklenmeleri herkesin çıkarına uygun olandır. Yüz binlerce Muscovit birlikleri bizimle savaşıyorlar ve bizden sonra size saldıracaklar. Yüz binlerce asker bizim verimli topraklarımıza ve dik yokuşlarımıza dağıtılmış vaziyette bizim cesur Dağlılarımızla savaşıyorlar. Bunun ardından, sizin zengin ovalarınıza ulaşacaklar ve sizleri köle yapacaklar.

Dağlarımız Persiya ve Türkiye için koruyucu bir kale olmuştur, onlar olmasa her iki ülkenin de giriş kapılarına erişilebilir, dolayısıyla bu dağlar sadece onları korumakla kalmıyor onların evlerine-ülkelerine açılan bir kapı görevi görüyor, sadece bu kapıyı kapatarak kalbiniz korunabilir.

Fakat gerçek şu ki; Sultan'ın damarlarında Çerkes kanı akmakta. Onun annesi bir Çerkes, haremi Çerkeslerle doludur; ayrıca bakanları ve generalleri de. O, halkımızın olduğu kadar dinimizin de önderi ve ona tam itaat ve sadakatimizi sunuyoruz. Bütün bu ilişkiler ve akrabalıklar adına ondan anlayışını ve desteğini vermesini talep ediyoruz, eğer bizi reddeder ya da çocuklarımızı ve vatandaşlarımızı koruyamayacaksa bari aramızda yaşayan Kırım hanlarının torunlarını düşünmesini rica ederiz.

Vekillerimizin söylemekle vazifelendirdikleri sözcükler bunlar olsa da ne yazık ki duyan olmadı. Eğer Sultan sadece Muscovitlerle dostluğunu bitirmiş olsaydı ne kadar fazla yüreğe ve kılıca öncülük edeceğini bilseydi bu olmamış olacaktı.

Rusya'nın dünyadaki tek devlet olmadığını biliyoruz ve büyük güçlerine rağmen, cahilleri eğitmek ve zayıfları korumak için iyi niyet üzerine kurulmuş, Rusya'dan daha büyük devletlerin olduğunu da biliyoruz ve onların Rusya ile aralarının pekiyi olmadığını, aksine kan davalı olduklarını da biliyoruz. Onlar, Sultan'ın düşmanları değil aksine gerçek dostlarıdır.



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Ruslar küçük botlarıyla bize gelerek Azov Denizinde balık tutmak için bizden izin isterlerken, İngiltere ve Fransa'nın dünyadaki en büyük ve en güçlü ülkeler olduğunu biliyoruz. İngiltere ve Fransa'nın bizim gibi basit ve yoksul halklara bir ilgisi olmayacağını düşündük. Aynı zamanda böyle deneyimli milletlerin bizim Rus olmadığımızı bildikleri konusunda da şüphemiz yoktur. Kötü bir eğitime sahipken, genel bir yapımız, generallerimiz, gemilerimiz veya zenginliğimiz yokken silahsız bırakıldığımızda bile dürüst ve barışsever bir halkımız var. Biz Ruslardan nefret ediyoruz ciddi bir amaç için onlarla daimi olarak savaşmaktayız.

Sonrasında, muazzam bir şekilde aşağılanmış olarak hissettiğimiz bir konuyu, ülkemizin Avrupa haritalarında Rusya'nın bir parçası olarak işaretlendiğini ve Rusya ile Türkiye arasında imzalanan ve hakkında hiç bir bilginin olmadığı anlaşmalar olduğunu öğrendik. Rusya'yı yıkacak olan bu savaşçılar ve Türklerin hiç ayak basmadığı dağlar şunu iletmek istiyorlar. Rusya Batı'ya Çerkeslerin kendi kölesi olduğunu ve en ufak bir yumuşaklık göstermeyen, hiçbir kanunun kendilerini durduramayacağı vahşi barbar haydutlar olarak anlatıyor.

Böylesi hile ve aldatmalara karşı ciddi itirazımızı Allah'ın önünde dile getiriyoruz. Söze sözle cevap veriyoruz, yalan söze karşılık doğru sözle.

Sahip oldukları silahlara rağmen 40 yıldır onların saldırılarına karşı kahramanca direndik. Bu mürekkep ve döktüğümüz kanlarla birlikte, ülkelerinin kararından daha değerli veya önemli başka hiç bir şeyi tanımayan ve hilekâr iddiaları anlamayan fakat Ruslar geldiğinde ve silahlarını kendilerine karşı doğrulttukları zaman, sahip oldukları silahları bilen ve kullanacak olan insanların imzalarıyla birlikte "Bağımsızlığımızı" ilan ediyoruz.

Ne tür bir güç bizi buradan kovabilir? Sadakatimiz Sultan'a sunuldu, ancak o Rusya ile barış içinde olduğundan ve Çerkesya da Rusya ile savaş halinde olduğundan teklifimizi kabul etmedi. Sadakatimiz samimi ve özgür tavrımızdır ve asla satın alınmadığı gibi satın alınamazda.



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Gözlerimizi ve ellerimizi çevirdiğimiz İngiltere gibi büyük bir ulus bizim haklı olup olmadığımız bir yana, bizim hakkımızda hiç bir surette düşünmedi bile. Çerkeslerin yalvarışlarını duymayı reddetmeden önce, Rusların kurnazlığıyla ilgili her söylentiye reddedelim. Bu Rusların "vahşi ve barbar" olarak adlandırdıkları halkın uydurma bilgilerden değil kendi hareketleriyle kendisini yargılamasına müsaade edin.

Sayımız 4.000.000 (Dört Milyon), ancak ne yazık ki çok sayıda kabileye, dile ve inanca bölündük, farklı geleneklerimiz, çıkarlarımız, ittifaklarımız ve bölümlerimiz var. Ayrıca asla aynı amacı paylaşmadık, fakat benzer bir yönetime ve müşterek ikincil kurallara sahibiz. Savaş sırasında her bir kabile tarafından seçilen liderler bütün güçlere sahiptir ve bizim kıdemli prenslerimizle birlikte komşu hiç bir ülkede bile göremeyeceğiniz büyük bir otoriteyle her bir alanı kendi geleneklerimize göre yönetir. Ancak bir liderimiz olmadığından bütün doğu alanının kontrolünü sağlamak için yabancı bir lider seçtik. Böylece Kırım Hanlarının hâkimiyetini gönüllü olarak kabul ettik sonra doğal olarak Constantinople (İstanbul) Sultan'ı bizim ruhani liderimiz oldu.

Rusya topraklarımızın bir kısmını ele geçirdikten ve sonra her yerde hâkimiyet sağladıktan sonra, bizim statümüzü köle haline çevirmeye çalıştı, bizi ordusuna alarak kendi zenginliğini arttırmamız için terimizi ve kanımızı döker hale getirdi. Kendi vatandaşlarımız Rusya namına savaşmaya zorlandı ve hemcins dindaşlarımızı bile daha çok insanı Rusya'nın köleleri haline getirmeye zorladı. Bu yüzden aramızdaki nefret büyüdü ve kan dökme durmayacak, diğer türlü uzun süre önce Muscovit liderlerin hâkimiyetine girmiş olurduk.

Hayati yaşam kanallarımızı keserek, ticaretimizi engelleyerek evimizden kalan son şeyleri terk ettirerek ve kiraladıkları suikastçılarla öncümüz olan liderlerimize suikastlar düzenleyerek bizi lidersiz bırakarak Rusya'nın ülkemizi nasıl dört bir taraftan sardığını, içinde vahşet ve tecavüz yeminlerinin ve vaatlerinin bulunduğu uzun ve acıklı bir hikâye anlatabilirdim. Kabilelerin ve köylerin tamamını nasıl yok ettiklerini, hain Türk ajanlarına rüşvet vererek bizi nasıl bir yoksulluğa mahkûm ettiklerini, salık verdikleri korku yüzünden



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



bütün dünyadan nasıl bir nefret ve öfke duymamıza neden olduğunu ki bu durum Avrupa'nın Hıristiyan ulusları gözü önünde yalanlarıyla bize utanç veriyor.

Rusların bayrakları altında kullanmak üzere topladıkları yüz binlerce askeri sağlayan bütün kabileleri yitirdik. Fakat sonunda Rusya'dan nefret eden bir vücut olarak bir araya geldik. Halkımızdan 200 000 kadarı sadece bu uzun savaşı sürdürmek için tabi oldu ve kalanların hiç biri Rusya'ya gönüllü olarak hizmet etmedi. Çok sayıda çocuk kaçırıldı ve soyluların çok sayıda çocuğu kaçırıldı fakat buldukları ilk fırsatta kaçırılan çocuklar halklarına geri döndü. Aramızda imparatorun nezaket ve saygısının zevkini tatmış olanlarda var, onlar buna karşılık tehlike içindeki ana vatanlarının çıkarlarını seçtiler.

Aramızda onların ülkelerinin "medeniyeti"ne karşılık bizim "barbarlığımızı" tercih eden binlerce Rus kökenli var. Rusya topraklarımıza kaleler inşaa etti, fakat ateşli silahlarının menzili ötesine ulaşacak yerlerde güvenliği sağlayamadı; Yakınlarda 50.000 Rus bizi işgal etti ve onlar bizim tarafımızdan yenilgiye uğratıldı.

Bu ülke sözlerle değil sadece silahla ele geçirilebilir. Eğer Rusya bizim ülkemizi ele geçirirse, bu silahla olmayabilir, bizim iletişimimize baskı kurarak ve Türkiye ve Persia'yı kullanarak, bizim topraklarımız zaten onlara ait olduklarını öne sürerek, Ruslar bizim ülkemizi ele geçirebilir. Kıyılarımızı kuşatarak sadece gemilerimizi yok ederek değil, ayrıca kıyılarımıza demirleyen dost gemilerden tuz, barut ve gerekli olan diğer hayati ürünleri almamızı engelleyerek olabilir ki umutlarımızı kırmalarından bahsetmiyorum bile.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen bizler bağımsız bir milletiz, savaşıyoruz ve kazanacağız. Avrupa'ya bizi kendisinin kölesi gibi gösteren ve haritalarda ülkemizi kendi topraklarıymış gibi gösteren İmparatorun temsilcisinin, yakınlarda Çerkeslerle görüşmelere başlaması direnişimizi durduramadı, esir aldığımız 20000 kişiyi bir tutsak değişiminin ayarlanması karşısında mübadele ettik."



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



V.M. Atalikova Yayınları.

Bkz: Living antiquities. 1992. № 2. Syf 20-23.

Belge 113

5 Ağustos 1851

Şapsığlarla tuz ticaretini yasaklamak için Karadeniz Sınır Karakolları geçici komutanı Albay Rudanovski'ye verilen raporun kopyası;

Birliklerin komutanına: Ekselanslarınının 23 Haziran tarihli 2642 numaralı raporunu okuduktan sonra, kendimi aşağıdaki çözüme odakladım: "İtaat etmeyi kabul edene kadar Şapsığlarla ticaret yasaklanmıştır ve bir parça bile tuzun onlara ulaşmaması sağlanmalıdır."

Birliklerimizin Başkumandanı adına siz Ekselanslarına bunu bildirmekten şeref duyarım.

RTVYAA, F.13454, op.2, D.562, L.12

Belge 114

Kuban ötesindeki kaleler üzerine brifing

Bu vilayetin coğrafi konumu Sınır Karakolları hattımıza Batı Kıyısı boyunca Kuban ötesinde arzuladığımız tüm avantajları sağlamaktadır. Ayrıca geniş, düz ve engebesiz vadileriyle Laba Nehri bir su yüzeyi olmaktadır ve Laba'nın yüksek ve asıl sağ yakası ana dolayları ortaya çıkartır ve doğal bir baraj oluşturuyormuş gibi kuşatır.

Küçük hisarlarıyla Zassovsqi Kalesi, Laba yakası üst yükseklikleri içinde en önemli yollardan biri üzerinde inşa edilmektedir. Dikdörtgen şeklindeki kalenin boyu 90 sazhen(192 m.)uzunluğunda, 45 sazhen (96 m) genişliğindedir. Uzun



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



yüksekliklerinin merkezi, kısa kenarlarıyla özel köşeleri 7 savunma topuyla desteklenen ateş etme siperleriyle donatıldı. Kalede ayrıca iki alan, birliklerin karargâhı, geçici cephanelik ve askeri malzeme deposu, ahırlar ve barut deposu bulunmaktadır. Bütün bunlar turlukadan yapılmıştır.

Dağlı kabilelerin- özellikle uygun olmayan bir konumda bulunan Bagho ve Abaza kabilelerinin sınırlarımızdan sızmasını engelleyemememizin ve onları cezalandıramadan gitmelerinin nedeni Zassovsqi Kalesi (Zas'n Kalesi)nin askeri bir desteğe sahip olmayışındır. General Zas bu vahşi saldırıların düzenli yöntemler kullanarak ortadan kaldırılmasının imkânsız olduğunu anladığında, bu alana bu kaleyi inşa etti, buna ilaveten politik bakış noktasından Bselen hareketlerini büyük oranda etkiledi; yerleşim yerine yakın olarak, Bselenleri hem silah tehdidiyle hem de barışçıl yollarla halen teslim olmayı kabul etmeyen Dağlılardan ayıracak ve onları baskı altında tutmuş olacağız. Ve sadece en önemli askeri karakolların dikkatlerini değil, bütün merkezin dikkatini vahşilerle giriştiğimiz savaşa en iyi imkânlarını sağlamaları konusunda çekmeliyiz.

Mahoshivsqi kalesi, Kuban bölgesi ötesinin en önemli dağ eteklerinde bulunan yollarda en verimli bölgelerden birinde bulunuyor. Aynı kıyı üzerinde inşa edildi, Laba nehrinin 3 sahzen (6,5 m) üzerinde bulunuyor, uzunlukları eşit olmayan altıgen şekilde, ön cephesi iki yarı kulesiyle düzlüklere hâkim, ana girişten kalenin yayıldığı bölge arasında bir çiçek tarlası bulunuyor, kalenin diğer yükseltileri Laba Nehrin üzerindeki iki kapısından başka değişik çeşit ağaçlarla çevrili. Bu kale 4 adet kale topuyla ve 5 adet orta mesafe saha toplarıyla donatılmış, dikkate değer bir sayıda 400 kadar insanı barındıracak barakalar, subay bölümleri, cephanelik ve ahırların bulunduğu geniş bir kare plaza içerirken Labinsk cephesi komutanları için tam donanımlı bir şekilde hizmet edebilecek bir yer konumunda bulunuyor.

Mahoshiviq'in dağ yamaçları seviyelerinde ki konumu kaleyi neredeyse bütün Kazak (Kozak) köyleriyle uygun yollarla bağlıyor ve askeri açıdan çok büyük avantajlar sağlayarak Labinsk cephe hattında en önemli noktalardan birisidir. Ve kalenin bu eşsiz



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



güçlü profili ve uygun konumu yüzünden Dağlılar kaleyi "Djigitkala" (Kafkas Savaşçılarının Şehri) diye adlandırıyorlar.

Temirgoevsqi Laba Nehrinin sağ yakası üzerinde Chamlytaa kapısında ki vadide dört kolon şeklinde inşa edildi. Kalenin duvarı 2 tane başışık kuleye sahip. Kalede 2 adet baraka, savaş karargâhı, ahırlar ve kil tuğladan inşa edilmiş bir adet barut kileri bulunuyor.

Temirgoevsqi Kalesi Mohoshivsqi kalesinden çok uzakta görülebilir ve geçen sene buraya kalenin inşa edilmesine gerek yoktu, bu doğrudur, fakat şartlar farklı şekilde tezahür etti. General Zas Temirgoev'in konumunu gördüğünde ve eğer onların bulunduğu yere geçemezlerse Abazaların onları nasıl perişan edecekleri tehditleri yüzünden onların güvenliklerini sağlamak için kaleyi buraya inşa etti.

Novodonski Kalesi Zayusovokoe Kalesi içinde çalışan Probnogo Okopa yolu üzerinde, Nagorno Chamlyka'nın sağ yakasında, eski Zhirovskogo Kalesi karşısında inşa edildi. Kale 4 kuleli, kare şeklinde kalede daha önceki kalelerde belirtilenlerin haricinde garnizon tesisleri, ek binalar, barakalar ve kale için gereken diğer şeyler bulunuyor. Her ne kadar bu kalelerin tasarımları eski saraylardaki gibi tam koruma sağlamasa da -sahip oldukları güç ve müstahkem durumları yüzünden Dağlıların saldırılarını geri püskürtme kabiliyetine sahiptir.

Novo-Georgievskoe Kalesi Urup nehri sol yakasında, Prochnogo siperinden 28 verst uzakta kare şeklinde inşa edildi. Kalenin iki kulesi ve iki yarım kulesi bir tünel hattıyla bağlantılıdır. Bir garnizon ve barut ambarları için ihtiyaç duyulan her şeye sahiptir. Urup nehri üzerindeki konumu ona çok fazla yerleşim avantajı sağlar ve diğer lokasyonlardaki kalelerden çok daha fazla güvenlidir.

Bahsedilen kalelere ek olarak diğer merkezler: Urupskoy, Sinyuhin, Chamlykskoy ve Köksu hepsi ikinci olarak yerleşim için uygun bölgelerdir. Gerçi Sinyuhinin aşağı kesimlerini çevreleyen yerler yukarıda belirtildiği kadar fazla elverişli değildir ve Urupskoy ve Chamlykskoy kadar ideali ve kaliteyi sağlayamaz. Fakat artan nüfus bataklıkta durgun suların döküntülerini



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



temizleyerek zararlı dumanları engelleyebilecektir ve bir baraj yapılırsa mükemmel bir göl yaratılacaktır.

Krasnodar Bölgesi Devlet Arşivi, fax. 347, 3, 1. 1G 6, 6 on., Y 9., 10, 11, 12, 13, 14, 21 min., 34 on.

(1) sahen: 7 İngiliz feet (yaklaşık 2.134 m) eşit bir Rus uzunluk ölçüsü birimi

Belge 115

17 Kasım 1851

Karadeniz Sınır Karakolları Geçici Komutanı Korgeneral Rashpilya'nın Kafkas Hattı Birlikleri Komutanına ve Korgeneral Zavodovskiye Şapsığ topraklarından Çekilmesi için Şapsığların Gereksinimleri hakkında rapor:

1846 yılında Aylar önce Shii-Oti yakınında yapılan başarısız barış görüşmelerinden sonra Şapsığlar yeniden barış görüşmeleri başlatmaya çalışmaktalar. Bu durumda baş aktör halen Abin Nehrinden saygın lider Gamirz Rotok.

Bu belgeyi Ekaterinodar yoluyla geçişiniz sırasında siz ekselanslarına ve yüce prens Michael S. (Vorontsov)a sunmaktan onur duyarım. Gamirza'nın Georgie-Afipskoe ve Abinskoe kalelerinin kaldırılması ve Şapsığ şehirlerinden birlikleri geri çekilmesi önerisine General Komutan yanıt vermekte mutabık kaldı. Bu öneri çok aptal bir öneri ve eğer Şapsığlar gerçekten barış isteselerdi, koşulsuz olarak boyun eğmeleri ve kendi sadakatlerini ve vergilerini sunmaları gerekirdi. General komutan onlara karar vermeleri için 1 ay verdi.

Aynı gün 18 Ekim'de Onursal Şapsığ Liderlerinin mevcudiyetinde Gamirz Rotok halkının içişlerini görüşmeden geri çekildi ve görüşme yetkisi Anthyr Nehri civarında yaşayan Magomtale Esentuko'ya geçti.

Ayın 20'sinde Magomtale Rus meselesini sona erdirmek için genel bir halk kongre düzenlenmesi konusunda ikna etmek amacıyla



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



şehirden bütün saygın Şapsığ liderleri ziyarete gitti. Gerçekten, Ekim ayının sonlarında Bogundyr Nehri civarında Gaudacho'da kongre yapıldı ve herkes Ruslara ihtiyar etme konusunda anlaştı.

Fakat Şapsığ gibi milletlerde, böyle bir karar çelişkiden başka bir şekilde karşılanmadı. Gençler ve hatta Nesho-Sheblyaok ve Nazhe gibi bazı asiller bu karara açıkça karşı geldiler. Aynı zamanda Rusların her zamanki düşmanları Karabatyr Zanak (ünlü Sefir Bay- Sefer Beyin bir oğlu) ve Tuguz Kerzechin başkanlığında düşman partiler ve taraftarları Gaudacho Bölgesinin biraz yukarısında bir araya geldiler. Görüşmelerin başlangıcında Şapsığya iki partiye (tarafa) bölündü, fakat bu durum söz konusu Çerkesler olduğunda nadir değildir.

Başka bir gerçek konuyu tamamıyla azdırdı: Anapa Dağlılarından bir süvari Oramiral Serebriakovun Novorosisk tarafından Şapsığya'ya saldırmak istediğini Bogudryda haber verdi. Bzhego-Kai ayrıca onları Karadeniz Müfrezesinin Velikolagernogo tarafında kendi üzerlerine doğru gelmekte olduğunu haber verdi. Bu haber daha fazla karışıklık ve ihtilala neden oldu. Çok şükür ki, o zamanda Abinzky Birliği Holguin-Skui de zaten toplanmıştı ve Magomtale benimle toplantı yaptıktan sonra, bu haberlerin dedikodu olduğu konusunda Şapsığların güvenini tazelemek için uygundu.

Abinsk Birliği herhangi bir ateş açılmaksızın kaleye vardı. Ve ertesi gün Magomtale Esentuk ve Sheretluk Met (Bogundyr bölgesi liderleri) ve Gamirz Rotoku siz yüce Duke Mikhail S.nin verdiği bir aylık periyodu tuttuğu konusunda onlara güven verdim ancak onların tarafından bize karşı girişilecek ilk düşmanca eylemin bir anlaşmanın sona erdiğine ilişkin bir işaret olarak görüleceğini onlara hatırlattım. İkinci olarak çünkü onlara verilen bir aylık sürenin zaten sonuna yaklaşıyordu ve acele karar vermek durumundalar.

Sonuç olarak aynı gece (8 Kasım) Şapsığlar bağlılık yemini ettiler: İlk olarak geri dönen birliklere ateş etmeyecekler ve ikinci olarak 9-12 Kasım arasındaki genel kongre düzenleyecekler.



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Ve gerçekten Müfrezemiz Abina dan Olginska ya neredeyse hiç bir ateş açılmaksızın geçti ve yeminin diğer yarısı kararlaştırılan tarihte yürürlüğe girdi.

Kongrenin sonunda ayın 16sında Magomtale Esentuk bana geldi ve Abnthy, Bogundyra ve Abina nehiri ve Gaple nehrinin bir kısmının sakinlerinin bağlılık yemini etmeye ve asker vermeye hazır olduğunu söyledi. Sadece sorun nasıl yemin edebilecekleri ve yeni bağlılık bildiren Şapsığlar neler yapması hangi sırayla yapması ve asker sayısı konusundaydı.

Bu bağlamdaki kesin kanunlar konusundaki bilgisizliğimden bütün bu sorunların çözümü işini üstlenemiyorum böylece bu konular siz ekselanslarının dikkatine bırakılmıştır. Bu arada Abips, Ile, Ubgn ve Afips (nüfusun en yoğun olduğu yerler)nehirleri civarında yaşayan Şapsığların bizimle barış yapmaya istekli olmadıklarını ve hatta 10 Kasımdan sonra yapılacak kongreye temsilci bile göndermediklerini size bildirmekten onur duyarım.

Bununla beraber, siz yüce Prens Michael S. Şapsığlarla yapılan ayrı barış anlaşmalarının sonuçlanmasını kesin bir şekilde onaylamıştır. Bu yüzden, siz ekselanslarının Anthyr, Bogundyr ve Abina sakinleriyle yapılan barışı sonuçlandırma kararınızı müracaat etmek isterim. Yakın bir zamanda Şapsığlarla toplam bir barış beklentisi içinde olmamak konusunda sizi bilgilendirmek benim görevimdir. Ancak dört nehrin sakinleri ve bu nehirler boyunca yolları kullanan komşu yerleşimler özellikle bizimle barışın faydalarına açıkça tanık olacak yerleşimler, barış önerimizi gönülden isteyerek kabul edebilir.

Asker sayısı ile ilgili olarak, Mohammed Amin'in asker olarak Şapsığya'dan aldığı paralı askerleri alırken izlediği yolu dikkate almamız çok faydalı olabilir.

O her 100 yarıdan 1 kişi istedi bu Anthyr ve Bogundyra Nehirlerinden 4 ve Abina Nehrinden 11 kişiye denk geliyordu. Eğer daha az asker talep edilirse, Şapsığların gözünde Mohammed Emin'den daha az önemli oluruz ve Şapsığlar gibi halklara karşı böylesine ufak görünen detaylar ihmal edilmemeli. Ancak, aynı zamanda, onların liderlerinin gereksinimlerini de göz önünde almak gerekir ki fazla sayıda paralı asker talep etmeyelim.



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Paralı asker sayısının yarısını yani Anthyr den ve Bogundyra dan 2 ve Abin nehrinden 2 ücretli asker almayı düşündüm.

Sunulan bütün bu amaçlar siz ekselanslarının iznimize tabidir. Bununla birlikte aynı haberciyle benim emirlerimi bulundurmamanız gerektiğini saygılarınıza sunuyorum.

RGVIA, f. 13454, op. 2, D. 526, L. 1-4.

Belge 116

22 Kasım 1851

Birliklerin Komutanı Zavadovski den Korgeneral Rashpilya'ya Şapsığların Yeminin Benimsenmesine ilişkin bir Mektup

Siz ekselanslarının 4031 nolu 17 Kasımlı-Anthire, Bogundyre, Abın ve Gaplenin bir bölümü gibi nehir kıyısında yaşayanların görüşmelere katılımında geçerli olan maddenin henüz sadakat yemini etmeyen Şapsığlara'da uygulanmasına izin verdiğiniz raporun bir sonucu olarak aşağıdaki önlemler yerine getirilmelidir:

- 1) Yukarıda belirtilen halklar uygun bir şekilde sadakat yemini etmeleri gerekir
- 2) Onların kabul edilebilir bir asker sunmaları gerekir, her yüz kişiden bir kişi değil, her bir aileden bir kişi.
- 3) Zaptedilen Toprakların Halkları:

- Barış içinde yaşamalı ve hiç bir şekilde bize karşı düşmanca hareketlere kalkışmamalı

- Hiç bir kaçağı kabul etmemeliler ve onları derhal geri çevirmeliler.

- Hacı Mohammad, Selmen Efendi ya da Mohammed Amin gibi hiç bir insanın gücünü ne kabul etmeliler nede bunlara tolerans göstermeliler.



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



- Bize karşı herhangi bir şekilde saldıran akraba kabileler veya diğer isyancı kabilelere hiç bir şekilde katılmayacaklar.

Ve bundan sonra yukarıda listelenen Şapsığlar ve dört nehirde yerleşen diğerleri sadakat yemini etti ve vergi vermeyi kabul etti. Biz onlara 1 pood başına 28 gümüş koubeke tuz satma izni vereceğiz ve Novoekaterinovsk ya da Olginsk merkezinde veya ticaret ya da serbest ticaret için özel alanlar açılana kadar diğer uygun yerlerde ticaret yapmalarına izin vereceğiz.

Özellikle yeni tebaalara uygulanmak durumunda olduğumuz tuz miktarlarının miktarları ve yürütülecek düzenlemeler ve genel konular hakkında siz ekselanslarının emirlerini beklemekteyim.

RGVIA, f. 13454, op. 2, D. 562, L. 5, 6.

Belge 117

29 Şubat 1852

Kafkasya Sağ Kanat Komutanı Tümgeneral Evdokimov'un Kafkasya Birlikleri Komutanı Tümgeneral Gerasimov'a ele geçirilen Temryuk Köyleri ve Okop Kalesindeki nüfus hakkında Raporu

334 numaralı 30 Ocak tarihli VP'nin raporuna göre, ele geçirilen Temryuk Köyleri prensleri- Aslanbek ve Kairbeka Bolotuk ayrıca Prens Kasay'a bağlı kadın-erkek esirleri bildirmekten şeref duyarım. Ayrıca Aytek Bolotok'un halkının nüfusu hakkında, daha sonra Prens Bolotuk ve Prens Kasayın köylerinden bize gelerek Rus Otoritesini kabul ettiklerini bildiren Dağlılarla ilgili kadın-erkek nüfus listesini sunacağım.

Nüfus Sayısı



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



	Erkek	Kadın
Prens Aslanbek ve Prens Kairbeka	604	390
Temryuk Kabilesinin Köyleri		
Prenses Kasayın Köyleri	279	268

Toplam	883	658

RGVIA, f.14257, op. 3, d. 380, 10-11.L. 5, 6.

Belge 118

1852 -Hamysh ve Cherchen köylerindeki nüfusun durumu (bir miktar tuzun serbest bırakılması üzerine sadakat yemini eden insanların sayısını belirtiyor.)

Kadın/Erkek Nüfus Durumu

Kabile Köyleri	Sadakat Yemini Edenlerin Sayısı	Yetişkinler	Çocuklar
Hamysh Köyü- Sultan Selat Gireya	98	44	142
Saltuk Village- Asteğmen Misost Gadjemuk	130	47	177
Gadjegabl- Asteğmen Beyslan Ulook	113	37	150



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Kozet- Asteğmen Tleusten Inarmys	40	13	53
Small Enem- Asteğmen Nauruz & Soylu Muhamet Shumanukoa	62	45	107
Bjegakay- Asteğmenler Aslan Gireya & Alkezy Boegako	396	138	534

Kadın/Erkek Nüfus Durumu

Kabile Köyleri	Sadakat Yemini Edenlerin Sayısı	Yetişkinler	Çocuklar	Bütün bu köyler Mohammed- aminin saflarına geçmedi
Enem - Soylu Tatlusten Shumanukoa	100	400	-	
Tohtomukay - Soylu Geyslan Tohtomuk	25	170	160	
Kushmezukay - Soylu Pshemafa Kuchmazuk	5	20	230	
Shenjou - Soylu Tarkana Kosoqua	58	232	-	



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Shagandukay - Soylu Huseyn Shagandokoa	8	32	-	
Tarkanohabl - Dük Kochejuka Tarkan	15	60	-	

Kadın/Erkek Nüfus Durumu

Kabile Köyleri	Sadakat Yemini Edenlerin Sayısı	Yetişkinler	Çocuklar
Tugurukay - Haji Gatuzuk Tuguruk	18	72	-
Hatugabl - Soylu Selim Cheriya Hatuga	20	80	-
Lakshukay- Soylu Beytluksten Lakshuka	22	88	-



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Sentez- Soylu Abadzejih Sentezy	5	20	35
Krymcheriegabl- Asteğmen Prens Injar Krymcheriok	16	64	50
Gadzhegabl - Asteğmen Prens Djanklish Gadjiyem	21	175	210
Pshegatlukay- Soylu Pshemafa Psheshtluk	34	200	250
Marmukay	1	4	-
Krshcheriegabl-Dük Ebich Kremcherioka	8	32	-
Chercheney- Soylu Zaurbek Berzech	- Did not take the Oath	45	15
Shebanogabl- Asteğmen Magomchery Ahedjako	- Did not take the Oath	230	298
Vocephshi- Soylu Vosmen Vocephshi	87	444	-
Shagancheriegabl- Dük Abadzejij Shagancheriy & Soylu Bogos Tauy	46	184	-
Necherezi- Soylu Shapsough Besmok	22	88	-



Neshukay- Soylular Muhamet and Shurukh Neshukoa	60	240	-
Shagancheriegabl 2nd	13	52	-
Asakalay Birinci Soylu Aslancheriy Asakal	27	108	-
Asakalay İkinci Soylu Pshemafa Asakal	55	200	-
Emzukay- Soylu Kremcheriy Afanuk	62	248	-
Essenogabl- Soylu Pshemafa Chasebiy	18	72	-
Gobukay- Soylu Hokuza Ali Chesebiy	43	172	-
Teteregabl- Soylu Djambulat Chisebiy	31	124	-
Tsitse Gobukay- Soylu Alkas Cheoebiy	20	153	-
Ponejukay- Dük Tatlusten Elbuzdok	92	368	-
Berzechegabl- Soylu Pshekuh Berzech	18	210	-



Dedjegabl- Dük Tatlusten Dzhedzhokoa	51	204	-
Konchukogabl and Anchokuaj- Dük Pshemafa Konchukoa	90	600	720
Aladjuka Ahedjakoa	46	184	-
PshekuyGabl- Dük Bichmerza Ahedzhakoa	18	72	-
Konchukogabl- Dük Misheost Konchukoa	22	88	-
Kazaychukay- Soylu Kazanoka Abadzesh	37	188	-
Edipsukay Birinci Soylu Magomcheriy Batok	41	164	-
Edipsukay İkinci Tulpar Batoko (or Tumpar)	42	168	-
Ademiy	27	230	-
Gobukay- Soylular Dekuz Boronuk and Shumaf Dekuz	18	72	-
Gatukay- Asteğmen Prince Yandarze Kerkanukoa	175	875	1050



Dük Pshemafa Kerkanukoa	665	135	800
Corvine- Dük Tatlusten Kerkanukoa	75	375	450
Dük Hatauzuk Kerkanukoa	110	540	650
Shapsoughesk- Soylu Tremeshet Sheretluk	-	48	-
Temergoevsk- Dük Aytech Bolotuk	40	180	220
Abadzehsk- Soylu Mahmet Selat	26	134	-
Cheriok adigeh	-	160	-

Toplam Yemin Edenler : 1386

İbraedilen Tuz: Yetişkinler için 10321

Gençler için 1333

Toplam 11654

11654 kişi için hak edilen tuz miktarı:

Ayda bir 824 Pood₍₁₎ (13.497,51 kg) ve 2.5 Pound



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



→ Bir yılda 9888 Pood₍₁₎ 161.970,18 kg. ve 30 Pound

Krasnodar Bölgesi Devlet Arşivi, f. 261, op.1, d.1263, L. 3-6

(1) Pood: [16.38048](#) Kilograma eşit eski Rus ağırlık ölçüsü birimi

Belge 119

1852 - Karadeniz Sınır Karakolları Bölüm 1 kapsamı içine giren barışçı yerleşkelerin listesi

Yerleşke ve Sahipleri	Kadın Erkek Nüfus Sayısı	1-10 yaş arası		10 yaş ve yukarısı	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Voronezh'e kadar olan mesafede					
1)Prens Pshemafa Kerkenuh	255	50	30	71	104
2)Prens Yandara Kerkenuh	1475	270	210	520	475
3)Vorony-Prens Patlustan Kerkenuh	300	60	50	90	100
4)Gobukay-Soylu Dekuchiy Baronuk	211	43	17	76	75
5)Soylu Shumafa Dekuchiya	248	97	103	26	22
6)Kanchukohabl-Prens Misost Konchukoa	162	55	45	28	
Konstantinovsky'e kadar 7)Soylu Zaurbek Berchecha	71	15	12	22	22
8) Konchukogabl ve Anchokokuabl- Prens Pshemafa Konchukoa	991	49	40	462	440
9)Echizhukay- Soylu Mogamcheriy Botakoa	250	40	37	80	83
10)Hanh Habl-Sultan Kaplancheriy	151	22	14	58	57
Beyond Alexandrisk 11)Dzheboleghabl- Tatlustan Dzhedonokoa	515	94	218	68	135
12)Necherecht- Soylu Shapsuga	200	45	55	40	60



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Bechemoka					
13)Touy- Soylu Bogas Tiuy	279	35	24	140	80
14)Prens Aladonuk Ahedonakob	300	50	50	120	80
15)Echizhukay- Soylu Tulpar Gatokob	213	30	40	95	48
Malolagernoy Ötesi 16)Magamcheriegabib (Chagall)- 1.Dük Abidoniya Shaganchirioka	253	82	84	61	31
Yerleşkelerin Toplamı	5849	1037	1029	1943	1840

Krasnodar bölgesi, devlet arşivi, f. 261, op. 1, d. 1263, l. 17

Belge 120

20 Kasım 1852

Karadeniz Sınır Karakolları Bölüm II kapsamı içine giren barışçıl yerleşkelerin listesi

Yerleşkeler ve Sahipleri	Kadın Erkek Nüfus Sayısı	1-10 yaş arası		10 yaş ve yukarısı	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Tlostengabl - Sultan Sagat-Girey	172	22	16	24	110
Soltuk- Asteğmen Mishsosta Gad-yasemukoa	105	15	18	39	33
Kozet-Asteğmen Tleusten	115	9	17	49	40
Natasa- Asteğmen ve Soylu Mohamed Zhuzhanuko	75	5	6	33	31
Bzhegokay- Asteğmen Alkas ve As-Langer	685	186	154	185	160



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Bzhegako					
Lakshukay	75	6	5	31	33
Toplam	1330	261	240	462	367

Not: Aşağıdaki yerleşkeler ve sahipleri: Enem, Soylu Tleostena Shumanukova; Tohtanukay, Soylu Beysmana Toh-tonuk; Kushmezukay ve Shenzhi, Soylu Tarkana Kusaka, Sha-gandukay, Soylu Husein Shagadyukova; Tarkminogabl, knya – Gia Konchezhuka Tarkanova; Tugurogay, Haji Gatuguzuk Tuguru a; Hatugabl, Soylu Selim Nigeria Hapira; Sentezi, Dvoryanina A'badzezhiya Senteziya; Krymcheriegabl, Prens Inzha Mr. Krymcherioka; Gadzhegabl, Prens Dzhenklisha Gadzhemuko; Gatlukay, Soylu Dzhambulata Chigalashtoka; Pshetlu-kai, Soylu Pshezhafa Pngagatlukaya; Marzhukay and Krymcheriegabl, Prens Edicha Krymcherioka bizim Karadeniz Sınır Karakolları Bölüm II den uzakta bulunan yerleşkeler bu yüzden buralardaki halk hakkında bilgi almak mümkün değil.

Korgeneral Rashpilya Karadeniz Sınır Karakolları Bölüm II Komutanı

Krasnodar bölgesi devlet arşivleri, f. 261, op. 1, d. 1263, l. 23 m. 24.

Belge 121

20 Kasım 1852

Kafkas Cephe Hattı Sağ Kanadı Komutanı E. Evdokimov'dan Karadeniz Sınır Karakolları Amiri Albay Kukharenko'ya Hatoqai yerleşkelerine Laba ve Belaya Nehirleri arasındaki mevkiinin ve bu toprakların kullanılmasının yasaklanması ile ilgili emri;

Brochwı Okop Kalesi

Gizli



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Malum bilgiye göre, Hatoqai'yın Belaya Nehri sağ kıyısında yerleşmiş bulunan Boron yerleşkesi halen orada bulunuyor.

Karadeniz Cephesi Kafkas Birlikleri amirinin kabaran arzusunuda dikkate alarak onun 2 Ocak 1851 tarihli 3 numaralı deklarasyonuna göre Laba ve Belaya nehirleri arasında hiç kimse bulunmayacak hatta bizimle barış içinde bulunan kabileler bile bulunmayacak ve Dağlılar bu toprakların hiç bir parçasını kullanamayacak. Bu yüzden Karadeniz sınır karakollarının onlardan haberi olsun olmasın, Belaya Nehri sağ kıyısında kalan Hatoqai köylerinin de onayını içeren bir deklarasyona saygı gösterilmesini rica ediyorum.

Krasnodar Bölgesi Devlet Arşivi f. 261, op.1, d. 1277, L.12.

Belge 122

19 Ocak 1853

Kafkas Sağ Kanadı Kumandanı Tümgeneral Evdokimov'dan Albay Kukharenko'ya Karadeniz Kıyı Birlikleriyle birlikte Dağlılara karşı ortak bir saldırı düzenlemek için birlik gönderilmesiyle ilgili bildirge..

Aldığım bilgidен, Kuban ötesine Karadeniz Kıyı Birlikleriyle uygun olarak Dağlılara karşı saldırıda bulunmak amacıyla ayarlanan Karadeniz Birliklerinin gönderilmesi hakkında siz haşmetmeapları ve Koramiral Serebriakova arasındaki karşılıklı anlaşmayı öğrendim.

Eğer bu bilgi doğruysa, görevlendirilmiş birliğin Kuban ötesine amacınızı gerçekleştirmek için ne zaman gönderilebileceğini ve bu konudaki planınız hakkında bilgi sahibi olmaktan şeref duyarım.

Karadeniz Kıyı Birlikleriyle uyumlu bir şekilde bir hareket edip etmemek konusundaki kendi görüşlerimi ve önerilerimi sunmak için bu bilgiyi almak benim için gereklidir.

Krasnodar bölgesi devlet arşivi F. 261, op. 1, d. 1277, L. 15



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Belge 123

18 Ekim 1853

Kerch- Karadeniz Kıyıboyu komutanı Oramiral Serebriakov'un Karadeniz Sınır Karakolları komutanına Kasım ayının ikinci yarısında Natokhawajlara karşı ortak saldırı gerçekleştirmek üzere birliklerin mobilizasyonu hakkında emri.

Gizlidir

Siz ekselanslarının 6709 numaralı 10 Ekim tarihli cevabına baktıktan sonra, sizin bölümünüzün askeri birlikleriniz tarafından yürütülecek olan operasyonun 2 Kasım'a kadar süreceği açıktır, ve dağıldıktan sonra birlikleri Kıyı Birlikleriyle aynı ayın ilk yarısı müddetince ortak bir hareket için tekrar toparlamak zor görüleceğini düşünmekteyim.

Kafkas Cephesi ve Karadeniz Birlikleri Komutanına gönderdiğim 11 Ekim 162 no.lu rapordada yeralan varsayımına göre, bu mektuba ek olarak iliştiirdiğim raporu aynı ayın 12 si tarihinde siz ekselanslarına gönderdim. Siz ekselansları tarafından görevlendirilen birliklerin bir kıtasının mobilizasyonu hakkındaki isteğime karşı gelmemenizi saygılarımla rica ediyorum. Başka bir zaman dilimi için, Kasım ayının ikinci yarısında, 4 batalyon ve 200 askerle, topçu birliklerinin yeraldığı Kıyıboyu Cephesi ile ortak bir operasyon düzenleyelim. Eğer şartlar bana Natokhawajlara karşı harekete geçmem için izin verirse siz Ekselanslarının önceden bilgilendirmeyeceğim.

Krasnodar Bölgesi Devlet Arşivi, f. 261, op. 1, d. 1414, l.20.

Belge 124

22 Ekim 1854

Browchi Okop Kalesi- Sağ Kanat Komutanı Tümgeneral Evdokimov'dan Karadeniz Sınır Karakolları Komutanı Albay Kukharenko'ya Hatoqai Kabilesinin Klyche yerleşimine saldırıları üzerine



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Ekselanlarının 16 Ekim 171 No.lu cevabına bir cevap olarak

19 Ekim günü öncülük ettiğim birlikler Belaya nehrini geçtikten sonra Hatoqai Kabilesi'nin John Klyche yerleşimine saldırarak yerlebir ettiğimi size bildirmekten şeref duyarım. Oranın halkını tamamen dikkatsiz yakaladım böylece onların bütün mal varlıkları ve davarlarına el koyabildik, sık ormana kaçmayı başaramayanlar öldürüldü.

Hernekadar yıkılan yerleşimden 2 gün uzakta olsamda, düşman bana karşı hiç bir harekete girişmedi. Hatoqaiların Belaya ve Pshish nehirleri arasında kalan tahıl ve hıda ambarlarını yakmak için birliklerle birlikte gönderilen büyük bir sayıda grup geri çekildi.

Düşman çok kısa bir mesafede zayıf bir şekilde beni takip etti; bugün Tenginskui'ye vardım ve grubu tahliye edeceğim. Büyük olasılıklar Konstanti Novska Karakolu'nda bulunan Karadeniz Birliklerinin konumu düşmanı felç etti, düşmanı Nizhny Kuban Kıyısından(Aşağı Kuban) bir saldırı olabileceği konusunda kuşku duymaya sevketti bu da görevimi büyük bir başarı ile tamamlamamı sağladı.

Krasnodar Bölgesi Devlet Arşivi, f. 261, op. 1, d. 1414, 1. 23.

Belge 125

Şubat 1857

19. Piyade Alayı Kroyefus'un Albayından Cezalandırıcı Karadeniz Kazak Gücü komutanına Kafkasya'daki askeri operasyonların sistemi hakkında Tümgeneral Wolf'un notları üzerine sunduğu bir görüş;

Şu anki Genelkurmay Başkanı Tümgeneral Wolf tarafından yazılan 25 Ocak 144.No.lu nota şuan ki operasyonların askeri sistemi hakkında bir çalışma ve Kafkasya'da gelecekte olacak operasyonlar hakkında tahmin içeren notu ekledi, böylece anlaşılır olabilir.

Korgeneral Kozlovsky tarafından görevli- Bu notların bir kopyesini siz ekselanlarını bilgilendirmek için size sunmaktan şeref duyarım



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com



Krasnodar Bölgesi Devlet Arşivi, f.347, op.2, d.31, 1.1



www.justicefornorthcaucasus.info

www.radioadiga.com

